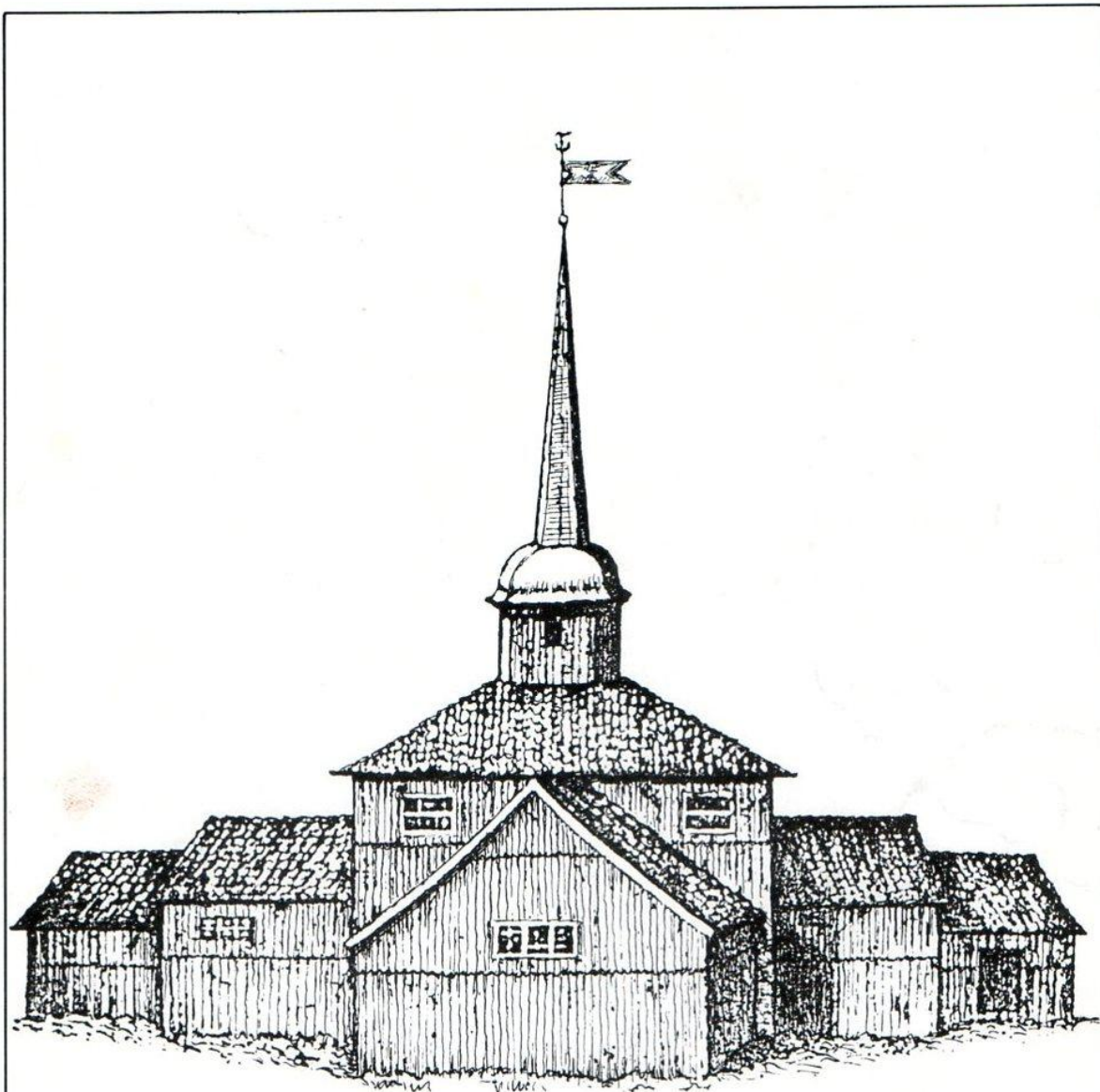

KLÆBU HISTORIELAG

KLÆBOE KIRKE

ÅRSSKRIFT 1986

KLÆBU HISTORIELAG STYRET

Formann: Lars L. Forseth sen.
Nestformann: Ole Svaan
Sekretær: Møyfrid Hallset Skei
Styremedlem: Bjørn Hukkelås
Varamedlemmer: Eva Haftorn
Kjell Flønes
Eli Myhr

REDAKSJONSKOMITEEN
Bjørn Hukkelås, formann
Eva Haftorn
Stein Tranvik
Ingar Kaldal

Jeg vet om en gammel eik, den skal være over
900 år, men verken størrelsen eller alderen
hindrer den i å drive frem nye blader hvert år.
Karel Capek

HELSING FRA STYRET

Klæbu, nov. 1986

Klæbu Historielags årsskrift er igjen på markedet, og vårt ønske er at også årets blad blir like godt mottatt som de tidligere årsskrifta.

Der fortsatt villige skribenter som yter oss bidrag med gammelt og nytt stoff. Dette setter vi stor pris på og håper enda flere «kan tage pennen i sin hånd for at skrive nogle ord».

Styret i Klæbu Historielag vil med dette gi sin honnør til redaksjonskomiteen for godt utført arbeid.

Medlemstallet har økt svært siste år, og laget teller nå 220 medlemmer. Kontingenten er nå kr. 40,- pr. år, og med betalt medlemskontingent sendes årsskriftet gratis. Som julegave eigner det seg godt, også til utflyttede klæbygger.

Historielaget deltok også i år under Kulturuka i Klæbu. Vårt bidrag i år var en historievandring til Stabben helleristninger ved Svan. Arkeolog Kalle Sognes ledet vandringsen.

Klæbu kommunale fotosamling øker stadig i omfang, takket være grendekontakten og samarbeidet med Trøndelag Billedarkiv og Klæbu Folkebibliotek hvor fotosamlinga er å finne.

Siste år har vi gjort intervjua med eldre mennesker i Klæbu. Oppgavene framover blir å finne i et registrerings- og arkiverings-system for lydopptak slik at intervjua kan bli tilgjengelig.

Skilting av historiske plasser i utmark står også på vårt arbeidsprogram.

Ianledning 150 årsjubileet for formannskapsloven vil Klæbu Historielag delta med bildeutstilling og lysbildeforedrag.

På vegne av styret i Klæbu Historielag takker jeg alle bidragsytere for artikler, bilder samt tegninger. Videre en takk til våre annonsører, Klæbu Kommune og Klæbu Sparebank for økonomisk støtte.

Lars L. Forseth sen.
formann

KLÆBU HISTORIELAG

ÅRSSKRIFT 1986

Innhold:

Per Ulseth:	Fra danseplatt til scene	s. 4
Martha Skjenald:	Kuhandel anno 1923	s. 8
Ingar Kaldal:	Saga, skogen og fagforeninga	s. 9
Ole Svaan:	Ulvetider i Klæbu	s. 12
Kalle Sognes:	Klæbus første helleristning	s. 14
Astrid og Simon		
Tanemsmo:	Storflommen i Klæbu 1934	s. 16
Ole Lettingvold:	Trekolbrenning ved Springfossbrua 1915/1921 ..	s. 17
Bjørn Hukkelås:	Hellig kilde og katolsk kapell på Vassfjellet	s. 19
Ole Svaan:	De harde 30-åra	s. 22
Hege Sandring:	Ho Gammel-Marit	s. 23
H. Wildenvey:	Fra «Hjembygdens sanger»	s. 24
Sakset fra avisen 1914:	Rundreise med tog, automobil og dampskip	s. 25
Konrad M. Elda:	Minne frå elevtida ved Klæbu seminar	s. 26
Ole Svaan:	Vassfjelltrollet	s. 28
Ingebjørg Forsberg		
Edmark:	Bestemor fortalte	s. 29

Forside:

Forsidebildet forestiller den gamle Klæbu-kirken, opprinnelig tegnet av Gerhard Schøning, og som vi finner i hans reisebeskrivelse fra 1773.

Gerhard Schøning skriver bl.a. om kirken at den er «en gammeldags Træe-bygning af en særdeles Bygningsmaade» og er «invendig ret smukt malet og udstaffert».

Denne kirken ble i 1790 erstattet av den kirken Klæbu har i dag. Det eiendommelige var at nykirken ble bygd omkring den gamle etter at tårn og tilbygg var fjernet, og i nesten hele den 1 1/2 årige byggeperioden ble det holdt vanlige gudstjenester i gammelkirken. På den måten hadde menigheten rik anledning til å følge med i arbeidet.

Bakside: Tekst og foto B. Hukkelås

Fra danseplatt til scene.

Av Per Ulseth

Ungdomsaktiviteter i 40-50 årene

Tidene forandres, og menneskene med dem. Det er et faktum vi alle merker jo eldre vi blir. Utviklingen går sin gang, og noen ganger kan vi — med rette — stille spørsmål om all utvikling er til beste for menneskeheten.

En gammel gubbe i Klæbu sa det slik en gang for mange år siden: «Æ ha å tænkt å skuill finn opp nå slag, men no e da aillt sammen oppfinne». En slik tankegang kan vel være like naturlig i dag. Det har liten mening at vi som nå nærmer oss pensjonsalderen, begynner å sammenligne vår oppvekst og våre muligheter med det som tilbys i dagens samfunn.

Vi kan vel dessuten, med en viss rett, hevde at noen av de beste år i akkurat våre liv på mange måter ble ødelagt på grunn av Den Andre Verdenskrig, som rammet Norge i årene 1940-1945.

Fritidsprobleme for ungdommen har sjelden vært så store som da, men det var problemer ungdommen selv måtte gjøre noe med. Ingen hadde enda funnet opp de kommunale fritidsklubbene.

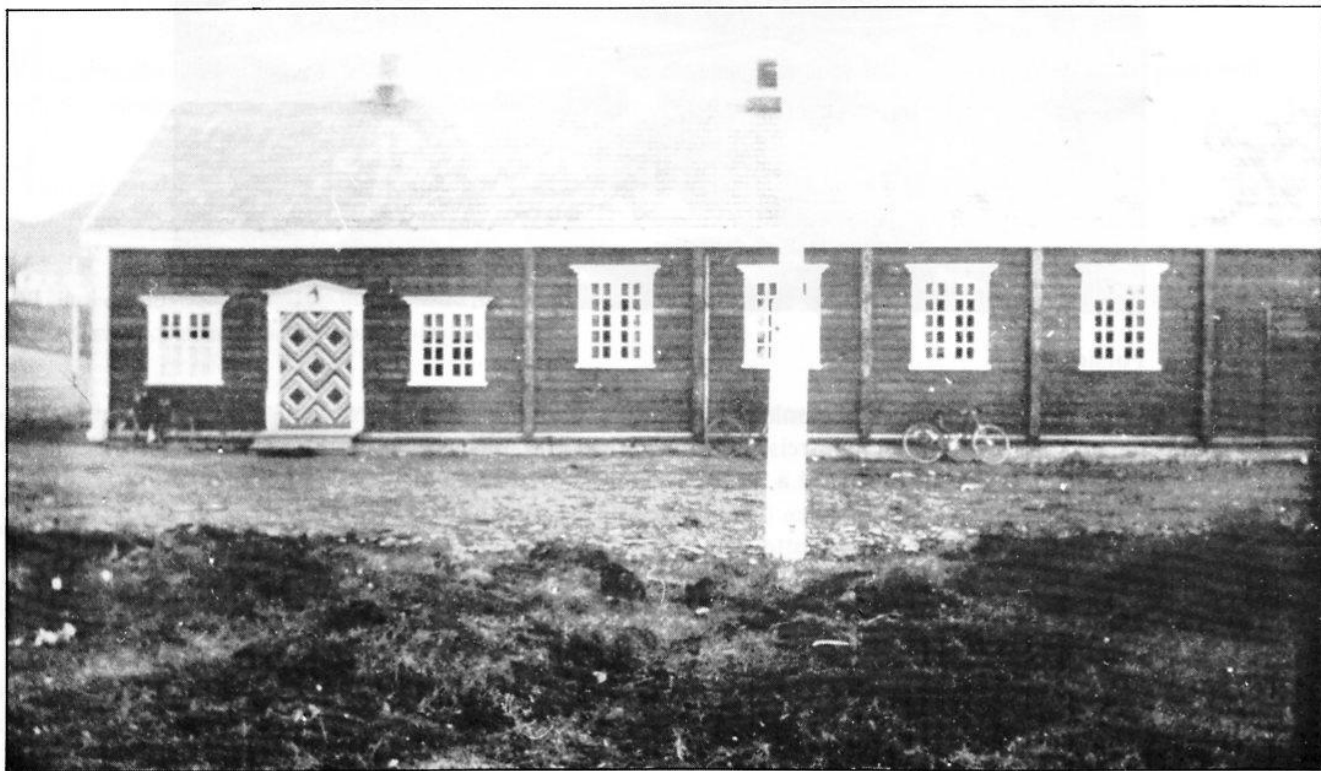
Et hovedproblem var det selvsagt at det meste var forbudt. Over alt så vi plakater, ofte med bilde av en tysk soldat som grein imot deg, med følgende beskjed i fete typer: «Skutt blir den som», med opprømsing av en masse ting som kunne fornærme herrefolket.

Ingen av ungdomshusene i Klæbu var direkte beslaglagt av tyskerne, men offentlige fester med dans var strengt forbudt. Samlingsstedet for ungdommen i nordre del av bygda var som regel «Strøket», gårdsplassen foran det som i dag er Birger Holthes forretning. Det ble selvsagt en del skrik og skrål, noe som antagelig ikke var en fornøyelse for familien Holthe.

Mange illegale fester ble arrangert på forskjellige steder omkring i bygda. Vi tenker da på plasser som Torvmarkkorsen, låven på Nordal, låven til Raner — eller Sveanbrua. Biltrafikken var i alle fall ikke til hinder for dans på brua.

Musikken fikk vi enten fra en sveivegrammofon eller et trekkspill. Her er grunn til å nevne spillemenn som Olav Krokum og Tor Størseth. Kanskje var ikke disse festene nettopp høyverdig kultur, men hvem tenkte vel på det i en slik tid?

Ungdommen var i alle fall ikke tilfreds med basarer, juletrefester og en og annen kino i Ljosheim. Det vil føre for langt å gå i detaljer om den delen av ungdomsaktivitetene, men det er i alle fall godt at vi ikke alltid forsto alvoret bak truslene fra okkupasjonsmakten.

«Ljosheim» — Klæbu frilynte ungdomslags forsamlingshus. Oppført i 1928.

Korsangen

Fremdeles var det tillatt å synge, og det ble stiftet mange nye sangkor — særlig utover bygdene. Korsangen blomstret som aldri før, og neppe hadde det noen gang vært så mye sang og musikk omkring i heimene. Når en skulle velge sanger, var det nødvendig å være forsiktig. Terboven og Co. var lett å provosere.

Her i Klæbu hadde det også i årene før krigen vært flere sangkor, men det ble som regel slutt etter noen få år. I ei lang og vidstragt bygd, var det ikke alltid så lett å samle folk til øvelser etter en lang og tøff arbeidsdag.

Klæbu Songlag, et blandakor med John Melandsør som dirigent, holdt det imidlertid gående til krigen var slutt og var nok til stor glede både for bygdafolket i sin helhet og ikke minst for hvert enkelt kormedlem.

Klæbu Mannskor ble stiftet i 1944. Vi var inne i det kanskje aller mørkeste krigsåret, fritidsproblemen for ungdommen var ikke akkurat blitt mindre, og det var mange som syslet med tanken om å prøve å skape noe nytt.

Det var ungdommene i Bostad og Solemsgrenda som satte det hele i sving, og konstituerende møte ble holdt i Ljosheim den 14. november 1944. T. D. Olsen fra Trondheim ble ansatt som dirigent, og Ingar Aune ble valgt til formann.

Mannskoret har siden holdt det gående, og lever fremdeles i beste velgående.

De ukentlige sangøvelsene var nok for mange høydepunktet i tilværelsen i denne tida. Det er kanskje ikke så rart at vi som var med fra starten fremdeles ser på korsangen som en givende hobby?

Klæbu mannskor 1946

Første rekke fra venstre: Dagfinn Fjærli, Per Ulseth, Kolbjørn Trangerud, T. D. Olsen, Paul Flatjord, Harald Dragsten.

Andre rekke: Ole Svaan, Harald Fiskvik, Asbjørn Storvold, Johan Fiskvik, Kåre Storvold, Arne Forseth.

Tredje rekke: Sigurd Hagen, John Gundersen, Odd Kleven, Ole Fosseide, Ingvar Husby, Kåre Ulseth, Johan Mondal.

Fjerde rekke: Asbjørn Flatjord, Arne Hegstad, Nils Grendstad, Asbjørn Varndal, Egil Dragsten.

Klæbu Spellag

Amatørteater har i perioder vært en populær fritidsbeskjeftigelse også i Klæbu. Det var noe ungdommen i de fleste bygdene drev med, gjerne i regi av det frilynte ungdomslaget.

Så tidlig som i 1897 ble spelstykket «Til sæters» framført på en 17. maifest på Husby. På dagen 50 år senere ble det samme stykket vist i ungdomshuset Ljosheim. Av rollelista går det fram at familien Ulstad var representert

med flere skuespillere både i 1897 og i 1947. Av andre stykker som ble vist i den tida kan nevnes «Ervingen» av Ivar Aasen og «Rasjonelt fjøsstell» av Hulda Garborg. Klaus Husby var visstnok drivkraften i spellagsarbeidet i de åra.

At det ikke var scene på gårdene kunne være problematisk nok, men langt verre var et at det ikke fantes scene i ungdomshuset. Derfor måtte det bygges scene hver gang et stykke skulle spilles.

Ikke rart at det ble skikkelig fart i arbeidet først i 1928, etter at nye Ljosheim sto ferdig. På 17. mai festen i 1929 ble «Ungdomsvegar» av Hans Aarnes vist fram. Fra da av og fram til krigsutbruddet var det ganske stor amatørteatervirksomhet blant ungdommen i Klæbu.

En søndag i mars 1946 ble det etter initiativ fra Ola Ulstad kalt sammen til møte på Klæbu sentral. Hensikten var å stifte teaterlag i bygda.

Her ble det enighet om at laget burde være en underavdeling av Klæbu Frilynte Ungdomslag, men med eget styre og egen kasse. Laget fikk navnet Klæbu Spellag.

Ola Ulstad ble valgt som formann, med Tore Storvoll som kasserer. Disse to fikk i oppdrag å administrere laget inntil videre. Senere ble det vedtatt lover for laget, og i formålsparagrafen het det:

«Spellaget har til føremål å samle alle gode krefter mellom ungdommen i bygda for å lage godt og sømeleg program på eit kulturelt plan».

Formannen hadde allerede før møtet delt ut følgende stykker som skulle øves inn:

1. «Gamlekarane på Storebø», en komedie i tre akter av Hallvard Sandnes, og

2. «Gamlelandet» av Sigurd Eldegard. Denne komedien ble skrevet i 1914 og ble vist på Det Norske Teateret. Forfatteren har senere skrevet det om, og lagt det til rette for amatørteater.

Ola Ulstad var den selvskrevne leder og instruktør.

Fire av de fremmøtte fikk samme kvelden tildelt roller, og leseprøver ble satt igang. Det skulle samtidig vise seg at det største problemet ble å skaffe materialer til kulisser. En merke så alt for godt etterdønningene etter krigen, men takket være hard jobbing og noen knep gikk også dette på et vis i orden. Dekorasjonsmaler A. Rathe besørget maling av kulissene, og etter flere netters arbeid var klart til 17. mai 1946 da teppet gikk opp for «Gamlekarane på Storebø».

Folk i salen var elleville av begeistring over hvor vakkert det var på scenen, og måten stykket ble framført på. Gleden var sikkert også denne gangen aller størst hos utøverne, som var: Ivar Viken, Arne Roan, Bodil og Tore Storvold.

Tre uker senere hadde Gauldal Ungdomslag stevne i Klæbu. Her ble «Gamlelandet» vist, et vakkert spelstykke i fire akter. Denne gangen med nye og kanskje enda vakrere kulisser.

Deltagerne her var: Idun Aune, Bodil Storvold, Asbjørg Ulseth, Anne Marie Røstum, Aslaug Ulstad, Edvarda Ulstad, Tore Storvold, Kåre Storvold, Asbjørn Storvold, Ivar Viken, Olaf Borgen, Johan P. Fiskvik, Geirmund Ulstad og Ola Ulstad.

Stykket ble godt mottatt av høytidsstemte festdeltagere.

Årsmøtet i spellaget i 1947 ble holdt den 20. mai, og innen den tid var følgende stykker framført i tillegg til de to som er nevnt: «Formål ekteskap» av Tølleiv, med Asbjørn Storvold, Nils Grendstad og Inger Johansen i skuespillerstaben.

«Brennefolket» av Olav Stokkland, med Per Ulseth, Dagmar Ramstad, Harald Torvmark, Olaf Borgen, Bo-

KLÆBU SPELLAG

Syner i kveld fram

Til Sæters

Dramatisk idyll med songar i ei akt av C. P. Riis.

Omarbeidd og omsett til nynorsk
av Oskar Bråten.

Musikk ved Aksel Flatjord og
Birger Holthe.

ROLLELISTE:

Skulehaldaren	Per Ulseth		
Sigrid	} Sæterjentor	Edvarda Green	Ulstad.
Ragnhild		Syster	Asbjørg Ulstad
Amund	Paul	Flatjord	
Halvor	Nils	Grendstad	
Per	Kåre	Ulseth	
Nordal	} Studentar på ferieferd	Ola	Ulstad
Stenby		Hermand	Hukkelås
Busk		Ivar	Viken

Hendinga går for seg på ein sætervoll. Det er laurdagskveld.

25 øre.

dil og Tore Storvold i staben.

«Valsjau» av Sjur Aarebru, der følgende deltok: Aslaug Ulstad, Ivar Viken, Arne Roan, Per Ulseth og Harald Torvmark.

«No brenn det» av H. S. Novik, der Olaf Borgen, Idun Aune, Asbjørg Ulseth og Nils Grendstad deltok.

«Til sæters» av C. P. Riis, med Asbjørg Ulstad, Edvarda Ulstad, Per Ulseth, Kåre Ulseth, Ivar Viken, Paul Flatjord og Ola Ulstad i rollene.

Noen personer er muligens uteglemt i noen av stykkene, men det er vel de som er nevnt som utgjorde de sentrale kreftene.

Det ble allerede første året holdt 15 forestillinger med 26 forskjellige skuespillere. Vi vil også nevne at mens «No brenn det» ble vist i Ljosheim, var andre medlemmer av laget i Bøndenes Hus i Melhus og framførte «Valsjau» samme kvelden.

Skuddårsrevyen

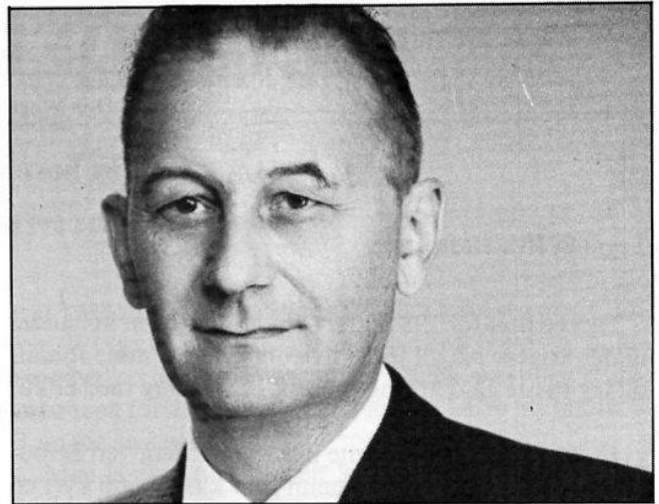
1948 var skuddår, og Ola Ulstad satte allerede året før i gang med å skrive revy. Revystoff var muligens ingen mangelvare, men det var likevel ingen enkel oppgave å skrive det og sette det i scene.

«Opp med teppet» ble en forestilling i to akter med 22 forskjellige viser og sketsjer. Det ble en stri tårn å øve inn alt dette, fordi alt måtte være ferdig til skuddårsdagen den 29. februar. Nervene var nok litt i ulage hos de fleste skuespillerne da Paul Flatjord i åpningsvisa sang ut: «Opp med teppet, slik at vi alle får se hva som foregår i bygda vår!» Det som her berettes er tatt fra husken til de som deltok. Vi minnes blant annet en scene fra «Strøket» der Asbjørn Storvold og Paul Flatjord i nydelig duett-sang tar avskjed med det som i så mange år var samlingsstedet for ungdommen i bygda. Paul Flatjord komponerte også en valsemelodi til revyen. Aron Pedersen sang både denne og «Heimbygda», til tekster skrevet av Ola Ulstad, som var forfatter til hele revyen, og satte det hele i scene.

Det måtte selvfølgelig lages mange nye kulisser og baktepper. De ble malt av Hermann Hukkelås. «Gutongan» (Aksel Flatjord og Birger Holthe) besørget musikken. Revyen ble vist for fulle hus i Ljosheim fire ganger, og følgende deltok: Kjellrun Storvold, Ivar Viken, Per Ulseth, Asbjørn Storvold, Kåre Ulseth, Arne Roan, Elsa Pedersen, Edvarda Ulstad, Paul Flatjord, Aron Pedersen, Ola Ulstad, Hermann Hukkelås og Nils Grendstad. Laget hadde i dette året 18 forskjellige framvisninger.

Av nye stykker som ble vist kan nevnes «Godt gift» av Olav Gullvåg, «Rev i saueskinn» av H. W. Jensen, «Byjåla» av Åsa Holt. Flere av disse ble også framført i andre bygder.

På 17. maifesten i Ljosheim i 1949 var det «Taterjenta» av Sturla Brørs som sto på programmet. Dette var kanskje den største utfordringen til da. Framvisningen, med Elsa Pedersen i hovedrollen gikk fint, og stykket ble vist hele sju ganger i forskjellige bygder.

Ola Ulstad (1911-82) var den selvskrevne leder og instruktør av amatørteatervirksomheten innen den frilynte ungdomsrørsla i Klæbu.

I 1952 var det skuddår igjen, og Ola Ulstad skrev ny revy. Det meste av viser og sketsjer var også denne gangen bygget på lokalt stoff. Forestillingen varte omtrent tre timer, og revyen ble vist flere kvelder i Ljosheim. Deltagerne var for det meste de samme folka som var med i den første revyen.

Klæbu Spellag drev ganske aktivt til slutten av 50-åra. Dette er antagelser, da ingenting er nedskrevet. Foruten de allerede nevnte stykkene, er «Brødrene Østermanns huskors» av Gunnar Wennersteen vel verdt å huske. Ola Ulstad forlot Klæbu i den tida, og da ebbet også mye av teatervirksomheten sakte men sikkert ut. Det er nå engang slik at det ofte er enkeltpersoner som står bak når noe skjer. Ikke mange er besatt av en slik skapertrang som Ola Ulstad, og heller ikke mange har ofret så mye av sin fritid til glede for bygdefolket — og alle dem som fikk delta i amatørteatervirksomheten i Klæbu i de åra. Slike personer har det alltid vært for få av. Slik er det vel fremdeles?

OPP MED TEPPE

Skuddårsrevy i 2 akter med diverse bilder,
som anløper følgende punkter.

1. akt.

1. Opp med teppet.
2. Foran Dydens moster.
3. Peppermøya syng.
4. Strøket.
5. Farvel til strøket.
6. Fotball i februar.
7. Det står i bladet.
8. Vals.
9. Natt i Åsgrenda.
10. Sjøormen.

2. akt.

1. Våre Høvdinger.
2. Kong Sverre.
3. Kulturkomiteen.
4. Konfirmanten.
5. Fanitullen.
6. En ganske liten mann.
7. Saker og ting.
8. En allsidig herre.
9. Norges beste vern og feste.
10. Heimbygda.
11. Kvinnelist.
12. Slutning.

Skulde ruta ikke bli holdt, slik at De savner noe, er det fordi forholdene har tilsagt det, eller at vi har forbeholdt oss rett til forandringer. Vi gjør nemlig

Alt for publikum.

KUHANDEL ANNO 1923

Av Martha Skjenald.

Et barndomsminne

Tegning Eva Haftorn

I årsskriftet for 1984 skreiv John Aas om en kuhandel under krigen. Nå vil jeg skrive om da bror min, Johan, og jeg måtte gå den lange veien til Bratsberg med ei ku.

Et kusalg foregikk heime hos oss på Berg ved Selbusjøen i 1923. Det kom en mann som kjøpte opp kyr, en såkalt krøtterhandler. Handelen var avtalt med far på forhånd, så den gikk iorden. Kua het Idaros og var gammel, ca. 17 år. Hun var den første kua vår, og mor hadde fått den med fra bestefar og bestemor i Nesset da vi flyttet til Brøttemsmo, som stedet het da.

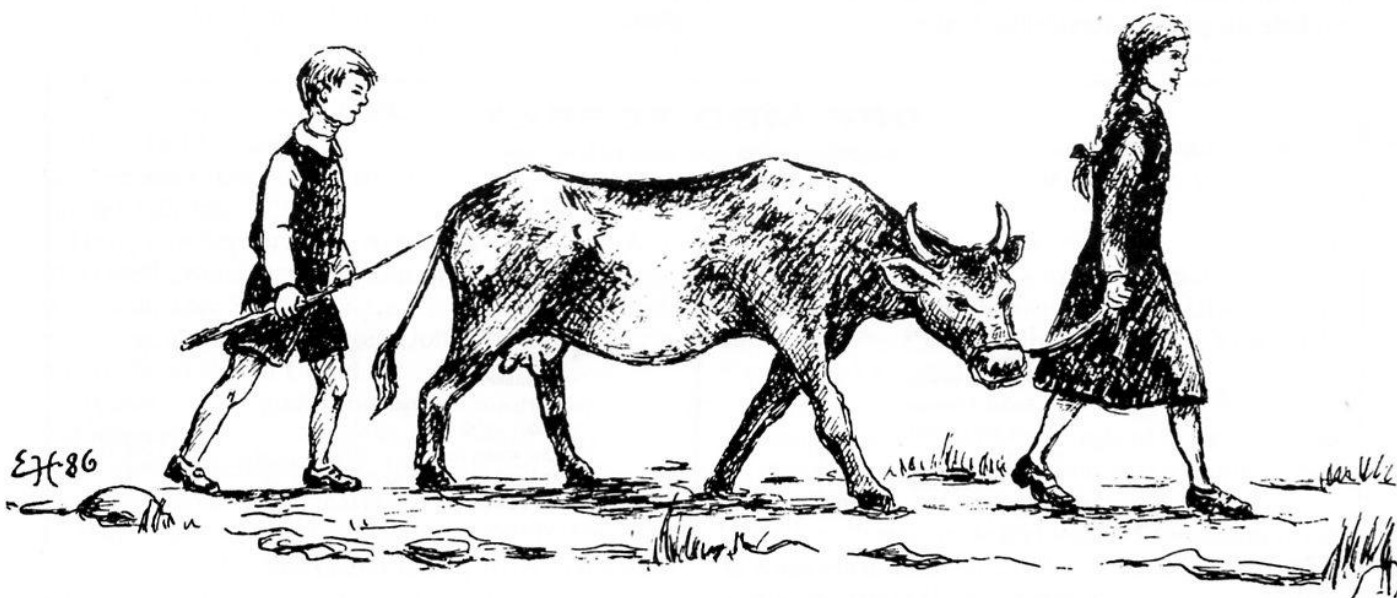
Dette var en lørdag, og krøtterhandleren skulle reise videre til Selbu med båten «Kong Sverre». Mandag skulle han være tilbake i Bratsberg, og spørsmålet var om noen kunne gå med kua nedover til Ølseth, så skulle han møte der. Det var ingen andre som kunne gå, så det ble Johan og jeg. Jeg var omkring 14 år og Johan 5 år yngre. Vi hadde ikke lyst, men det var ikke bare å si nei heller. Mor kom med penger, så vi kunne få kjøpt oss boller hos Ole Halseth. Butikken hans ligger der hvor Skarpsno er på Hallsetheimen i dag.

Så bar det iveri over Stoggan med oss og kua. Det gikk ikke så fort, men vi nådde da Ølseth ved middagstider. Der var det ingen krøtterhandler å se.

Så langt var jeg kjent med veien, men nå måtte vi bare gå videre. Vi var klar, og kua likeså. Ved Seterbakkan dukket det opp en syklist, og det var mannen som skulle ha kua. «Er dere kommet så langt», sa han, og ba oss bli med fram til gården som lå like ved Bratsberg kirke. Der fikk vi middag, og det smakte godt, for sultne var vi og det var hyggelige folk.

Det var ei jente der på min alder, og da vi skulle gå, sa hun: «Dere vil vel sjå i fjøset om kua før dere går, hu har fått mat og drikk». I fjøset rautet Idaros til oss, som en avskjed. Så tok vi farvel, og folket på gården ønsket oss vel heim.

Men de som var heime var begynt å bli engstelige for oss. Det var jo seint på kvelden før vi var framme. — Tida har forandret seg!

SAGA, SKOGEN OG FAGFORENINGA

— Ingar Kaldal: —

Ole A. Grenstadbakk fortel om arbeidsliv i Klæbu.

Om ein tek av vegen ved Målsjøen eit par kilometer frå Hyttfossen i retning Ler, kjem ein til Granåsen og gardsbruket til Ole A. Grenstadbakk. Der besøkte eg han kvelden før han skulle ta til på elgjakta i haust. Vi hadde hørt at han var ein av dei som arbeidde på sagbruket på Hyttfossen i 1930-åra, og han ville gjerne fortelje. Den historia vi fekk, kom til å handle om fleire sider ved arbeidslivet i det gamle Klæbu.

Ut i arbeid

Han var fødd i 1916. Dermed tilhørte han den generasjonen i vårt århundre som fekk det vanskelegast når dei skulle finne seg ein plass i arbeidslivet — dei som vart ungdomar i 1930-åra. Men det hindra ikkje at han tidleg fekk prøve kva arbeid var. 11 år gammel var han med bror sin på gjeting på Sannavollen. 3 år seinare skulle han gå for presten. Da budde han hos onkelen sin som var sjuk og hadde eit gardsbruk. Det betydde at han måtte gjere onnearbeidet innimellom at han sykla frå Tiller til Klæbu til presten. Gardsarbeidet var ellers naturleg for ein som var vaksen opp på Hyttfossen. Faren hadde i 1921 forpakta Teigen, der museet i Klæbu ligg no.

Noe anna som var naturleg på denne tida, var at ein gjerne tok til med det same som foreldra hadde dreve med. Far til Ole var bas på vegvesenet. Ein sommar tok han med seg sonen og skaffa han arbeid på vegen. Og i ei tid kor det ikkje vaks jobbar på tre, skulle guten vere glad for ein slik sjanse. Han fortel:

— Da vi sykla i veg om morgonen, sa far: «Du må koma i hau så du itj te' dæ fem-minutt Ole, for da bli' du itj med neste år». Sånn var det på den tida. Overingeniøren var slik at viss han såg ein som hadde sett seg nedpå, så var det berre å gå heim. Ein gong sat eit arbeidslag frå Tiller og venta på ein bil som skulle flytte dei til neste skjæring. Dei var ferdige med akkorden sin. Ingeniøren vart rasande da han såg dei: «Vi har itj bruk for folk som sett», sa han. «Gå heim!» Slik kunne ein sjef gjere fordi det var nok av ledige folk å ta av om han jaga heim dei han ikkje likte.

I periodar var også Ole utan arbeid. Men saman med resten av familien klarte han seg på det dei fekk til sjølve. På Myrmoen der dei budde, hadde dei eit par mål jord. I tillegg leigde dei litt og slo i utmarka. Det betydde at ein kunne ha ei ku, noen sauer og av og til ein gris. Slik var ein sikra det mest nødvendige og slapp å ty til fattigkassa. Den som hadde lite gjeld, slapp også unna tvangsaksjons-spøkelset.

I 1939 stifta Ole familie sjølv. Han gifta seg med Gunvor Wormdal, også Klæbu-jente. Ved hjelp av bureisingsbruket dei bygde opp under krigen, og stadig lønnsarbeid på forskjellige plassar, har dei skaffa utkomme til 3 ungar og seg sjølve.

Men la oss no høre meir kva Ole A. Grenstadbakk hadde å fortelje om arbeidslivet i 1930-åra.

Skogsarbeid

Var det vegarbeid om somaren, kunne det alltid i ei bygd som Klæbu by seg skogsarbeid om vinteren. Men også her var det konkurranse om plassane. Om ein ikkje tok til takke med det ein vart bydd både i lønn og arbeidsvilkår, sto det som regel fleire i kø for å ta over. Ofte meldte det seg arbeidslag frå andre bygder.

Arbeidet i skogen kunne vere organisert på fleire vis. Ein kunne ta seg arbeid hos ein skogeigar, ein kunne bli med på eit hoggarlag som tok på seg ein akkord, eller ein kunne få seg arbeid hos ein som hadde kjøpt seg ein skogteig for å drive han ut. Det var mange ein kunne ta seg skogsarbeid hos, Ole nevner Peder Dragsten, Huitfeldt, Ila Bruk osv. Vinteren 1933-34 fekk han seg arbeid som kjørar for Klaus Svebakken, ein norsk-amerikanar. 11 hoggarar var i sving og 2 hestar drog tømmeret fram frå skogen. Klaus kjørte den eine, Ole den andre. Da våren kom, sa Klaus: «No må vi ta oss 5-minutt, for det ha' vi itj hatt før i vinter».

Tømmerkjøring ved lille Reinsfjell i 1949. Kjører er Harald Hegstad.

Eit kapittel for seg sjølv var buforholda for dei som arbeidde i skogen. Vinteren 1933-34 var det slik:

— Vi la i veg med svans og det som skulle til. 6 mann skulle vere i samme koia. Vi begynte med å hogge ned noen smågran som var 5-6 tommer i rota — kappa ho i 3-meters lengder, og klauv ho midt etter. Så reiste vi ho etter midten i ein spiss opp, tett i tett. Så måka vi på jord oppmed sidom. Det budd' vi i heile vinteren. Slik var ei typisk skogskoie. Det var lite plass. Vi mått' ligg 2 og 2 i kvar senga. Det gjekk ikkje an å ligge på ryggen.

Når vi kom inn gjennomblaut, måtte noen gå inn først og vrenge av seg, og henge klærne over ein gammel komfyr som sto borti eit hjørne. Så måtte dei første gå opp i senga, så det vart plass til dei andre å komme inn.

Men dette var ikkje det verste husværet ein kunne ha. Vinteren 1939-40, da krigen braut ut, var det forferdeleg kaldt og mye snø. Da var Ole på skogsarbeid langt inn i Brungmarka. Der slo dei opp hytter av 3/4-toms bord som dei kledde utvendig med tynn papp. Senger laga dei også av bord. Og underlaget var halm. Arne bror til Ole, syntes det var så kaldt der han låg oppmed veggen. Og da han begynte å undersøke hadde det danna seg ein is-kul nedi senghalmen. Det hadde runne vatn dit når dei hadde fyra i hytta. Det var støtt kvitrima i tak og veggjar, og kvar morgon når dei begynte å fyre, rann og draup det i eitt kjøer.

Denne vinteren var det hardt på fleire vis å vere skogakar. Snøen var djup og kulda gjorde at det var mye frosen bork. På den tida rundborka ein tømmeret før ein var ferdig med det. Januar-månaden 1940 var seig. Ei veke hende det ikkje å få gradestokken til å gå under 26 kuldegrader. På det verste var det oppe i 32 grader.

Maten ordna skogsarbeidarane seg slik at dei hadde ein matpause midt på dagen kor dei gjekk til koia og åt. Middag hadde dei til kvelds. Det gjekk på rundgang kven som skulle gå til koia og koke graut, som var hovedmåltidet på dagen. Til kvelds var det vanleg med eit eller anna kjøttmåltid. Dette med matordninga kunne sjølv sagt variere mellom hoggarlaga. Noen budde også heime, og hadde med seg mat og varmt drikke på ein termos, eller dei gjorde opp bål. Andre hadde kokke som ordna med maten.

Lønna i skogen vart vanlegvis sett fast på den måten at eit hoggarlag «akkorderte» seg til ein pris med skogeigaren eller drivaren, eller dei la inn anbud på kva dei skulle ha for å drive ut ein teig. Ei tid var det vanleg med pris for kvart treet, seinare vart det kubikkpris. Da det var rift om å få skogsarbeid, vart ein lett pressa til å ligge lågt i pris. Det var ikkje uvanleg at laga baud under kvarandre når dei la inn anbud. Sjølv sagt låg det i dette systemet grunnlag for motsetnader mellom arbeidarane.

Om det førde til gnissningar? Ole dreg på det: «Nei æ vil itj sei' det». Han meiner det ikkje så lett vart uvennskap av det, for systemet var så vanleg. Dessuten var arbeidarane på dei ulike laga ofte kjenningar av kvarandre.

Skogsdrift på Brungmarka i 1953. Fra venstre: Tømmermåler Ole Holten, Ingebrigt Grendstad og Anders Skjenald.

På sagbruket

Til 1936 hadde Huitfeldt sagbruk på Hyttfossen. Da vart det lagt ned og tømmeret vart frakta til saging i byen, på Ila Bruk. Ole A. Grenstadbakk arbeidde på Hyttfossaga eit par år før nedlegginga og hugsar godt korleis det var der.

Saga på Hyttfossen var ei rammesag. Ho var moderne etter si tid, og kunne godt sage 500 stokk på ein dag. Prinsippet med rammesag var at det sto fleire sagblad på ca. 1 meters lengd ved sida av kvarandre i ei ramme. Ein kunne variere antalet blad og avstanden mellom dei etter kva slags dimensjon ein skulle sage. Mellom 3 og 8 blad var det vanlege. Blada, eller ramma, gjekk opp og ned i ein veldig fart medan stokken vart drege igjennom ved hjelp av rullar.

Det var to jobbar ved saga, ein var skjerar og ein bakmann, eller som dei og vart kalt: forskjerar og bakskjerar. Skjeraren var han som sette i stokken og styrte han rett gjennom saga. Bakmannen tok imot stokken, eller plankane, når dei kom ut av saga. Der hadde han ei vogn som gjekk på skinnegang, og som var utstyrt med handtak og ei klo. Kloa vart da kobla på stokken slik at plankane heldt seg ihop når dei kom ut av saga. Bakmannen kunne ha ein stri tørn med å koble av og på når stokkane kom i eit kjø, ende i ende, gjennom saga.

Når stokken var saga til plank og bord, vart han teke hand om av andre som «kanta» borda. Det vart gjort på andre sager. Ei sag vart kalla «selka». Der vart storplanke kanta. Og på «kanta» skar ein mindre bord. Vidare hadde ein «stavskjærieriet» kor 3-4 mann tok i mot baken og saga tynn stav (tynne bord) av den. Staven vart bunta saman og kjørt til byen kor dei laga kassar av den. Stavbunting kunne være ein jobb karane tok på seg som overtid eller fekk akkord på om vinteren.

Det var fleire jobbar utanom den eigentlege saginga. Tømmeret vart fløytt gjennom elva frå Selbusjøen, og noen måtte sortere det når det kom til bassenget ved sagbruket. Sorterast måtte det for at ein skulle kunne kjøre same dimensjonen i lenger tid utan å måtte justere om blada i ramma. Og i andre enden av prosessen var det mye arbeid med å stable den ferdige materialen i skura.

Kva med sjefar og overordna stillingar på eit slikt sagbruk? Jau, der får vi høre at ein ikkje merka så mye til dei i det daglege arbeidet, for det var lite å bestemme. Arbeidet gjekk sin gang, og alle visste kva dei hadde å gjere. Det var ein sagemester som ein kan seie hadde ein overordna jobb. Men hans oppgave var mest å sette i blada, justere og skifte sagblad. Nils Bjørklitrø gjorde dette til Ingvald Harang tok over. Dette var eit arbeid som krevde erfaring og nøyaktighet, om det skulle bli produsert fin material. I tillegg var det ein «timeskrivar» som hadde ansvaret for å ta inn folk, føre timar, ordne med lønningar, skattetrekk osv. Men heller ikkje han greip inn i det daglege arbeidet.

I alt meiner Ole å hugse at det var omkring 30 mann på saga på Hyttfossen. Da han var der, gjekk dei i to skift, eit dagskift og eit nattskift, berre ein periode kvar morgon sto saga. Og arbeidstida? Ja, den kjem vi straks til i samanheng med danninga av fagforening.

Fagorganisering

Kort fortalt gjekk arbeidsvilkåra ut på 50 øre timen og 9 timars arbeidsdag. Og det 15-16 år etter at 8-timersdagen var innført som lovbestemt normalarbeidstid i Norge. Dette var den utløyssende grunnen til at arbeidarane bestemte seg for å danne fagforening i 1935. Samtidig låg det tegn i tida som gjorde at stadig fleire arbeidarar såg på organisering som ei naturleg løysing. Frå 1930 til 1940 auka medlemstalet i Landsorganisasjonen frå 140 000 til over 300 000. Og 1935 var det året da Johan Nygaardsvold si arbeidarregjering tok over styringa i landet, og atmosfæren var fylt av optimisme og tru på at framtida skulle formast til beste for arbeidsfolket.

I Klæbu var det sagbruksarbeidarane på Hyttfossen som gjekk i spissen. Der var det samla mange arbeidarar frå ulike stader, og med ulike erfaringar. Ole A. Grenstadbakk hugsar Sigurd Gjøl gali, Anders Skjenald, 4 brør Harrang frå Orkdalen, Ole Larsen, Oskar Larsen, Bjarne Grenstadbakk, Ola Wormdal, Jon Melandsør, Ole Grenstadbakk, søskenbarnet til Ole A., Jon Solhaug og Marin Ludvig Solhaug frå Sjøbygda, Georg Storsve og brørne Iver og Henrik Storsve. Mange fleire kunne vore nevnt.

Det var stor enighet om å danne fagforening. Martin Strømmen kom oppover fra kontoret til Samorganisasjonen i byen for å hjelpe til. Noen var redde for at dei ville miste arbeidet om dei melde seg inn i fagforeninga, men den frykta viste seg ugrunna. «Vi var såpass mang' at det villa itj ha gått», seier Ole. Det var tydeleg at innstillinga til det å opptre samla gjennom organisasjonen hadde endra seg. Ole fortel: Det var vanskeleg å gjere noe med 9-timars-dagen før. «For det skull' jo adskillig samhold og organisering til for å gjere noe med det, veit du. Det var nesten umuleg på ein liten plass å få det til». Men i 1935 var altså tida inne.

Foreninga vart stifta som avdeling i Norsk Skog- og Landarbeiderforbund. Forbundet var starta i 1927, og hadde vore gjennom fleire kampar om retten til å organisere seg og forhandle om tariffavtalar. Julusskonflikten i Østerdalen var ein av dei mest kjende. Slike tilstandar kom det ikkje til i Klæbu.

Tømmerkjøring med hest i Eidstuskogen tidlig i 1970-årene. Kjørekar, Ole Svebakken.

Kravet om 8-timars arbeidsdag fekk arbeidarane gjennomført. Men det var verre å få opp prisen på arbeidet. Lønna auka fra 50 til 55 øre timen, men i og med 1 time kortare arbeidstid fekk dei 10 øre mindre for dagen. Det var ikkje snakk om kompensasjon. Slik betalte arbeidarane på ein måte sjølve for å få den arbeidsdagen som var sett som normalarbeidsdag i loven. Ellers tok Skog- og Land sentralt opp spørsmålet om å få betre husvær for skogsarbeidarane. Det var ei sak som betydde mye også i Klæbu.

Med skogsarbeidarar og sagbruksfolk kom medlems-talet i fagforeninga i følge Ole opp i omkring 50 før krig- en. Men det svingte ein del, for mange av dei som kom utanbygds frå, reiste heim etter sesongen og mista kontakten med foreninga. Møta heldt dei i spisesalen på brakkene som var sett opp for arbeidarane på Hyttfossen — når dei ikkje brukte Folkets Hus i Moadalen da.

Ole A. Grendstadbakk vart seinare med i forhandlingsutvalget, og han fortel at det til tider kunne vere harde forhandlingar før ein kom til enighet med skogeigarar og drivarar om ein pris for arbeidet. Ein gong fortel han at dei etter 2 dagar med forhandlingar fekk ut 16 000 kr. meir for eit hoggarlag på ein vinter. Det hende og at det

kom folk frå forbundsleiinga for å vere med på forhand- lingane. Men det var berre når det kjørte seg fast mellom dei lokale partane.

Den same foreninga som skogs- og sagbruksarbeida- rane starta i 1935, er enno igang og organiserer klæbygger som har sitt lønnsarbeide i gards- og skogsnæringane.

Etterkrigstid

Akkurat som det Ole opplevde i 1930-åra, fell det ar- beidslivet han kom til å leve seinare på mange måtar inn i eit utbreidd mønster i norsk arbeidslivshistorie. Under krigen arbeidde han seg opp det gardsbruket i Granåsen kor han bur idag. Det vart etablert 4 bruk der. Men det var vanskeleg å klare seg på dette. Nybrottsbidraga strekte ikkje til på noe vis. Utover i etterkrigstida skulle det også stadig større areal til på ein gard om ein skulle klare seg. Så Ole måtte fortsette med lønnsarbeid. For hans vedkommande vart det mest anlegg — frå Røros til Steinkjer og Follafoss. I store periodar var det berre snakk om å reise heim til familien i helgene. Som mange andre i same situasjon heldt Ole på slik eit heilt liv. I vår fylte han 70 år.

ULVETIDER I KLÆBU

Ole Svaan

Tegning av Eva Haftorn

Gjennom hele det forrige århundret har vi sikre beretning- er om rovdyr av forskjellig slag, som forekom både i flokker og som streifdyr. Som barn hørte jeg de voksne fortelle om dette. Til rundt 1920-årene var det også van- lig å ta heim husdyra over natta, på grunn av rovdyr.

Helt opp til våre dager har vi sikre beretninger om streifdyr av bjørn og gaupe i Vassfjellmarka, ja til og med moskusdyr er observert her.

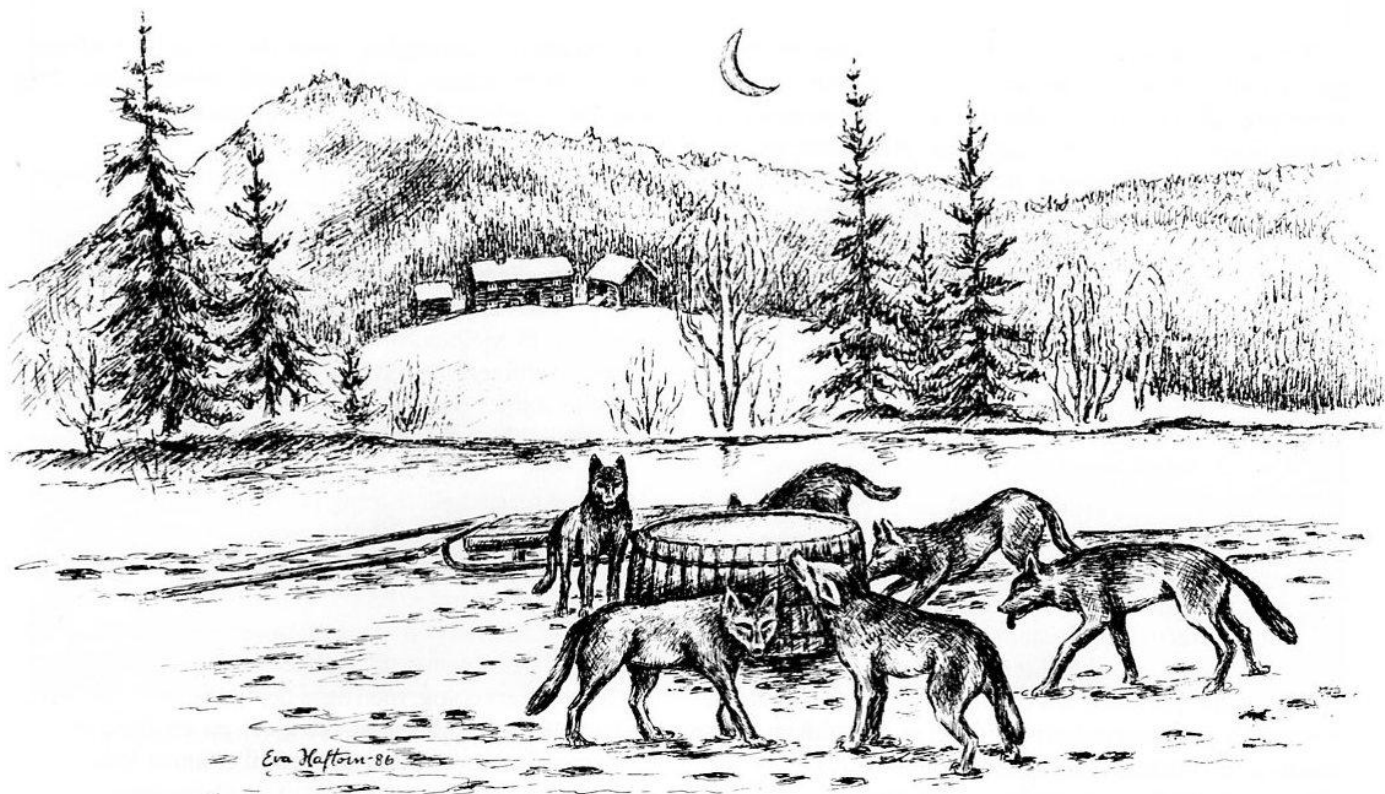
Jo Hytsagen forteller til journalist Sigurd Skaun, (Jakter og ferder, 1937) at han skjöt den siste bjørn og den første elg sørom byen. Det var i 1860-årene.

Vargen begynte å avta for alvor i 1870-årene, men ennå så sent som i 1902 ble det observert varg på Hyttfossen. I 1890-årene økte vargbestanden. På Tangvolden tok den 11 geiter, senere 23. I Brøttemsmarka drap den 6 el- ger. En varg ble tatt like ved Hyttfossen. «I de senere åre- ne så vi ofte varg stå og ete hestelort på veiene når vi kom kjørrende.»

Historien som jeg skal berette om i denne artikkelen hendte for ca. 180 år siden, og er muntlig overlevert meg

fra min far som hadde den fra 2 slektsledd bakover. På 1800-tallet var navnet på Nideng-mannen, Arnt, (1762 - 1815). Arnt hadde lenge tenkt å ta en tur over til Flå for å hente et kjøttkar, som han hadde bestilt for lenge siden. En gråkald januarmorgen tok Arnt ut på den lange tu- ren, ca. 2 mil over Flåskogen. Det bar iver sørover bygda. Vinterføret var fint og Selbusleden med sine flytemeier fulgte veileia godt etter Brunen. Kvernbyggene ved For- sethgårdene var som vanlig tunge, men videre gikk turen i stort sett flatt lende, — forbi Tullusgårdene, Storsve, over Vullubekken og Rasveita. Derfra var det radige vei- en over Målsjøen og fram til bestemmelsesstedet. I det han for over Målsjøen kunne Arnt høre ulvene hyle borti åsene øst for Målsjøen, men de var ikke i farlig nærhet. Turen fortsatt over Flåskogen, og han var framme i Bollandsåsen ved middagsleite.

Det ble traktering av det beste slaget både til kjørekar og hest. Under måltidet ble det naturlig nok utvekslet ny- heter fra de to bygdelagene, som på mange vis hadde nær tilknytning til hverandre fra gammelt av.

Utpå ettermiddagen bar det på heimtur med Arnt og Brunen. Flåskogen var dryg tross godt føre, men i mørkningen var de kommet fram til Målsjølandet, like nederfor Finnaunet.

Nå kunne Arnt høre ulvene hyle borti Dugurdsåsene, og han fikk betenkeligheter med å legge ut på isen. Brunen var veiflöt og han mente å kunne rekke nedover den blanke isflata usett for ulvene, men det kom til å vise seg at det ble knapp tid. Da han var kommet midtveis, var ulvene på tur utover isen fra østsida.

Nå var gode råd dyre. Alt hva han jaget på hesten, ble avstanden til ulveflokkene mindre og mindre. Tid til å tenke hadde selvsagt ikke Arnt nå. Men heldigvis kom han på en løsning fra et annet sted i landet. Han satte omgående sine tanker ut i praksis ----- . Først spente han hesten fra sleden, slik at den var fri, — ga den så et rapp over baken, og hesten la iveri nordover, — på heimveg. Ulvene hadde ingen mulighet til å nå den igjen.

Men hva så med Arnt?

Omsider fikk han løsnet det store kjøttkaret fra øreiret, og i siste liten hvelvet han det over seg. I neste øyeblikk var han omringet av ulvene, men hvor mange hadde han ingen formening om.

Under kjørekaret var han relativt godt beskyttet, men det ble etterhvert en kald fornøyelse å oppholde seg på den lille isflata under det ovale kjøttkaret. Mørkt var det selvfølgelig. Situasjonen var kritisk for Arnt, men ulvene utløste spenningen. Ulvene, det måtte være 8-10 stykker, begynte å få bevegelse i karet ved å stikke labbene under kanten, men da var Arnt snar med tollekniven. Hvert eneste dyr, i tur og orden fikk et stikk eller flere i sine labber. Blodet begynte å piple fram. Etterhvert ble blodsutgydelsen betraktelig, og dyrene gikk løs på hverandre. Sålenge Arnt merket at det var bevegelse i dyrene med ul og hyl, fant han det tryggest å bli hvor han var. Hesten kom omsider heim, og der ble det stor oppstandelse. Noe måtte ha hendt.

Det ble sendt ut letemannskap, som lett kunne følge friske spor, helt fram til slagmarken. Der fant de Arnt under kjøttkaret i forholdsvis god form, men rundt omkring var det tydelig at det hadde vært ulveslagsmål. Isen var farget rød i vid omkrets, og et ti-talls ulveskrotter lå spredt utover isflata.

Ulvetragedien på Målsjøen ble i lang tid etterpå omtalt og kommentert, både i Klæbu og i nabobygdene.

KLÆBUS FØRSTE HELLERISTNING

—av Kalle Sognes—

Tidligere tiders mennesker, de som levde her før Norge var blitt Norge, før trønderne var blitt nordmenn, etterlot seg ikke skriftlige kilder som kan fortelle deres historie. Som oss brukte de landskapet. Her bodde de, her hadde de sine hellige steder, her døde de og ble begravd. Selv om de ikke har etterlatt seg skrift, finner vi derfor mange spor etter dem. Mange av gravene ligger her fortsatt. Vi finner rester etter bostedene, redskaper og våpen som ble mistet, skatter de gravde ned og handelsmannens bortgjemte varelager. En spesiell gruppe slike fornminner er helleristningene, bergkunsten. Både i steinalderen og bronsealderen ble slike ristninger hogd inn i berget.

Trøndelag står sentralt når det gjelder den førhistoriske bergkunsten i Norge, men ristningene er på ingen måte jevnt fordelt utover landsdelen. Vi finner dem særlig rundt indre del av Trondheimsfjorden, med konsentrasjoner i Stjørdal og Beistaden. De aller fleste av disse helleristningene er trolig blitt til i løpet av bronsealderen, som vi kaller perioden fra ca. 1500 til ca. 500 før Kristi fødsel. Disse bronsealderristningene er forholdsvis skjematisk og abstrakte. Dette tolkes som uttrykk for den eldste bondebefolkningens behov for abstrakt og rasjo-

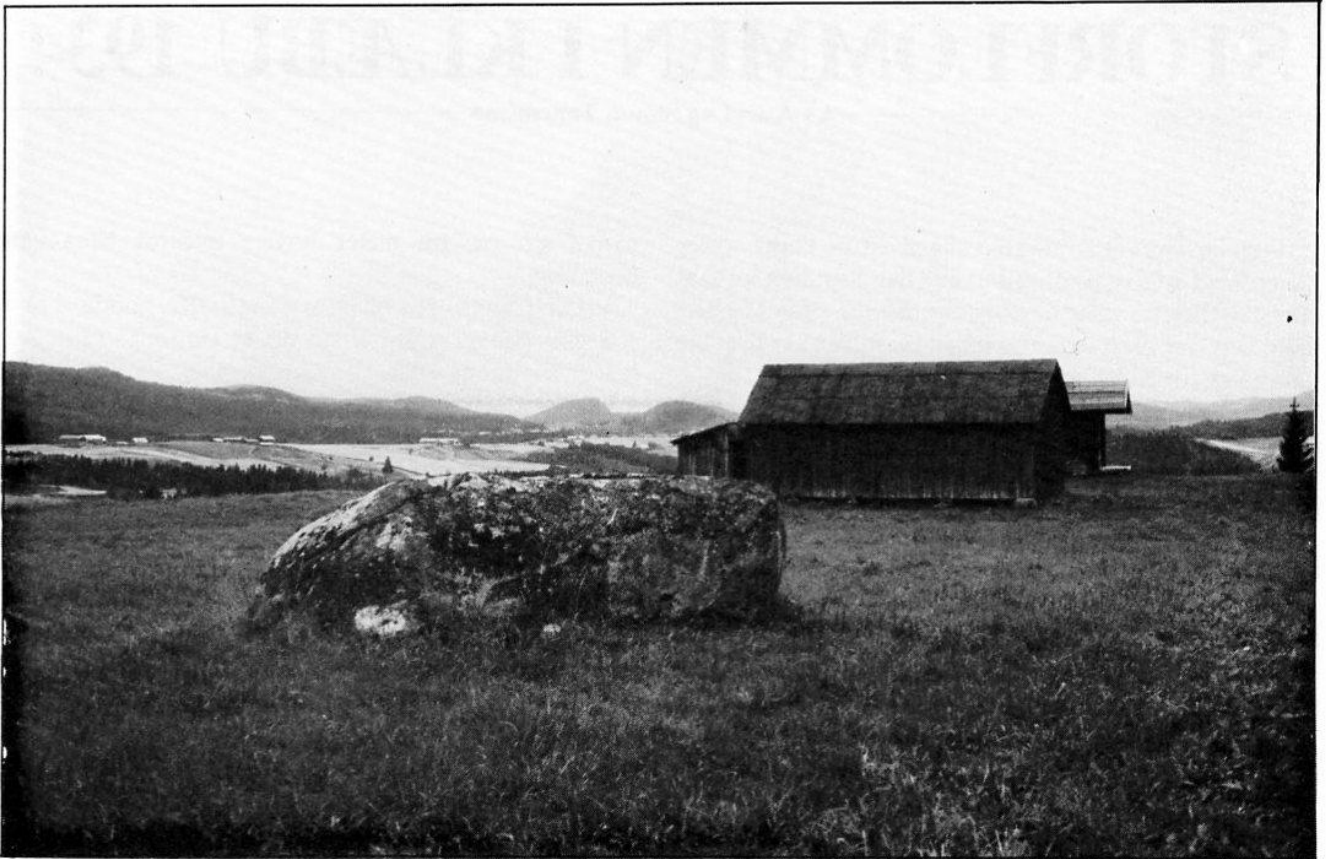
nell tenking og planlegging. Blant de vanligste motivene finner vi båter, ringer, fotsåler og små, hestelignende dyrefigurer. Vanligst er likevel små, grunne groper.

Betegnende nok var det gropristninger som ble funnet da Klæbus første helleristninger ble kjent seinsommeren 1985, til tross for at gropene ikke er alminnelige i Trøndelag som ellers i Skandinavia, for eksempel i enkelte bygder i Hardanger og indre Sogn. Vi skal likevel ikke lenger enn til Melhus før vi finner grunne ristninger der gropene dominerer sterkt. De fleste er hogd inn i store, jordfaste steiner som ligger på terrasseflater høyt oppe langs Gauldalens østside.

Klæbus første helleristning ble funnet på gården Eidstu, på en liten terrasse kalt Stabben et stykke sør for kraftstasjonen ved Svean. Som regel blir helleristninger funnet av «amatører», folk som under sine vandringer i skog og mark bruker øynene og observerer naturen omkring seg. Ristningene på Stabben ble til en forandring funnet av en arkeolog, men også her var det tilfeldigheter med i spillet. Oppdagelsen ble gjort på en familietur i marka, og turen var planlagt å gå til et annet sted.

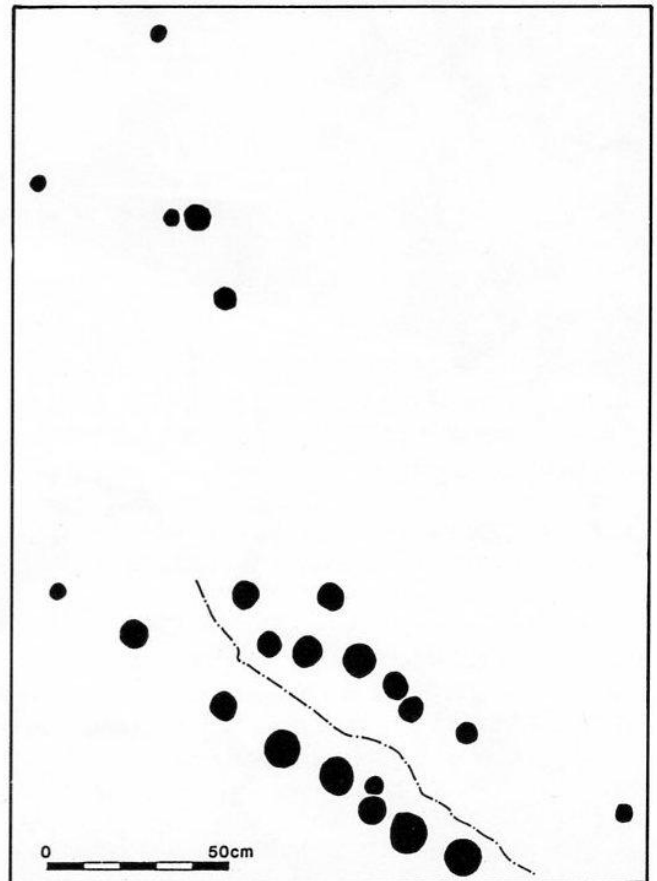
Helleristningene ble funnet på en liten terrasse kalt Stabben, høyt over Nidelva.

15-20 gropes er hogd inn i den store, jordfaste steinen i forkant av bildet.

I motsetning til så mange lignende terrasser, har ikke Stabben fått lov til å gro igjen. Her holdes den gamle dyrkamarken i hevd. Derfor var også steinen med ristningene svært så iøynefallende, der den ligger midt inne på enga. Den var nesten for god til å være sann. For en arkeolog som i noen år har arbeidet med helleristninger, var det et klassisk eksempel på hvor vi finner slike ristninger: en stor stein i en eldgammel dyrkamark på en terrasse høyt oppe i dalsiden. Og ristningene var der. Etter hvert som mose og lav ble fjernet, kom den ene gropen til syne etter den andre. Steinen er forholdsvis stor. Det samme er flere av gropene. De største har et tverrmål på omkring 10 cm. og er 6-7 cm. dype. Tilsammen ble det funnet omkring 20 gropes. De fleste ligger samlet i to rader langs steinens sørkant.

Helleristningene på Stabben er et minne om og et minnesmerke over den eldste bosetningen i Klæbu. Etter all sannsynlighet har det ligget en bronsealdergård i nærheten, enten lengre nede mot elva, eller oppe på terrassen, som kan ha vært adskillig større i den tiden. Den er neppe den eneste ristningen i Klæbu. Det har ofte vist seg at når en helleristning først er funnet i en bygd, kommer gjerne flere etter. Der folk først er blitt oppmerksomme på fenomenet, kjenner de det fort igjen når de ser det andre steder. Den som har øynene åpne ser. Den som vandrer gjennom skog og mark med åpne sanser, er den som finner. Hvem blir den neste.

Kalkering av helleristningene på Eidstu (de svarte feltene markerer gropene i steinen).

STORFLOMMEN I KLÆBU 1934

— Av Astrid og Simon Tanemsmo —

Etter en lang vinter med uvanlig mye snø, kom endelig våren med sol og varme til Trøndelag i midten av mai året 1934. Dette førte til stor snøsmelting, også i fjellet, og vatnet steg brått i elver og innsjøer. Bildene vi viser ble tatt på en tur til Selbusjøen 14. mai.

Vi starta ved Svean, og det idylliske stedet var nokså annerledes da. Vatnet gikk nesten oppunder brua, og mye av landskapet vi ser nå, sto under vatn. Et imponerende syn!

På Hyttfossen kunne en nesten tro det var tordenvær. Sånn hørtes det ut da de veldige vannmassene brøt seg ned gjennom elveleiet med bulder og brak.

Under brua ved Trangfossen kokte det som i en stor jettegryte da vatnet presset mot den trange passasjen. Men stedet var en god regulator for elva videre. Vi tror at

vatnet sto ca. tre meter høyere ovenfor brua enn nedenfor.

Forbi Trangfossen og etter svingen der, hadde vi så å si Selbusjøen alt. For her var det en sjø som strakte seg helt til Finnaune i Flå.

På Berg, heimen til Astrid ved Selbusjøen, gikk vatnet langt opp mot husene på gården. Her er det ellers et ganske godt stykke ned til sjøen.

Brøttemseset har alltid vært et idyllisk sted, men nå gikk vatnet omtrent en halv meter over brudekket. Sagbruket som dengang lå på den andre siden, var helt eller delvis oversvømmet.

Bildene gir et inntrykk av forholdene som de var ved Selbusjøen.

Storflommen ved Brøttemstangen hvor brua står under vatn. Personene er Astrid og Frits Berg.

Vatnet går langt innover jordene på Berg. I båten ser vi fra venstre: Trond Hansen, Målfrid Berg, Simon Tanemsmo og Inger Berg. I forgrunnen: Anna Berg og Per Hansen.

TREKOLBRENNING VED SPRINGFOSSBRUA 1915/1921

— Av Ole Lettingvold —

Et svensk firma ved navn Ytterå Ångsåg ved Arvid Smedsås, Ytteråen, kjøpte i 1915 den store flishaugen nedenfor Huitfeldt's sagbruk, for brenning av trekol. Fabrikk for produksjonen ble bygd like ved Springfossbrua.

En svensk ingeniør ved navn Johanson var leder av såvel oppbyggingen som den videre drift av anlegget. Kola ble solgt til A/S Meraker Smelteverk, Kopperå. Bedriften her het A/S Hyttfossen Kulbrænderi. Fabrikken ble bygd i 1915, og driften kom igang rundt årsskiftet 1915/1916.

Først ble det bygd to store ovner, murt opp av teglstein og med solide jernband rundt. Ovnene hadde form som en avkortet kjegle. Diameteren i bunnen var ca. 7 m., og høyden ca. 4 m. På toppen var det en luke for fylling av flis, og i bunnen en port for uttak av kola.

Det var ett fyrsted ved hver ovn med kanal inn i ovnen, slik at massen i ovnen ble antent utenfra. En vifte skaffet gjennom kanaler nødvendig lufttilgang under brenningen.

Viften ble drevet med turbin, som gjennom trerør bygget av høvlet plank, fikk vann fra en bekk lenger oppe i skogen.

En bane med spor for traller gikk fra fabrikken og opp i flishaugen, og transporten av flisa foregikk på traller. Ved fabrikken gikk banen bratt opp for å nå toppen av ovnene, her ble det brukt et kranspill for å dra opp vognene. Flisa ble så styrtet gjennom luka i toppen, og lagt lagvis inne i ovnen for brenning. Brenningen skulle som nevnt ta til ved årsskiftet 1915/1916. Men det var endel vanskeligheter til å begynne med. Bl.a. hard vinter med mye snø, som hindret fremkjøring av flisa, og derfor liten eller ingen produksjon.

En del korrespondanse fra jan. 1916 og utover vinteren og våren viser at Ytterå Ångsag ikke klarte å oppfylle sin del av kontrakten med Smelteverket, (kontrakten lød på 5000 stigar pr. år) og måtte be om utsettelse for en del av det utlovte kvantum. Det gikk så langt at Smelteverket foreslo brenning i mile for å få kol. Og en kan huske at det ble gjort ett forsøk med det. Mila lå på Hyttsagens grunn. Det ble bare det ene forsøket, og drifta i fabrikkene kom igang utpå vårparten.

Ovnene som her er beskrevet var i drift bare en kort tid, da de viste seg lite egnet og meget brannfarlige. Det ble nå bygd 4 små ovner som hver besto av en jernsylinder innmurt i teglstein, og med løse korgene som passet til ovnen.

Korgene besto av et skjelett av 2" vinkeljern, kledd med grovmasket netting. Hver korg hadde en diameter på 1,25 m. og høyde 2,5 m.

Her var det bare to fyrsteder slik at hvert fyrsted nå betjente to ovner. Den før nevnte vifta skaffet også nå den luft som måtte til for brenningen. Videre var det en større overbygning av tre. Her oppe var det en stor vogn som gikk på skinner på langs av anlegget og oppå den en mindre som gikk på tvers. På den øverste vogna var det før omtalte kranspillet montert og ble nå brukt for heising og firing av korgene. Gangen i produksjonen var nå at korgene ble kjørt på tralle til flistaket, fylt og kjørt tilbake, heist opp og firt ned i ovnen.

To ovner ble brent samtidig. Når brenningen var ferdig, ble det satt kapper over ovnene som korgene ble heist opp i, og satt til side for avkjøling. Ovnene var nå klare for nye korgene, slik at samtidig som brenningen foregikk sto like mange korgene til avkjøling.

Produksjonen gikk nok atskillig raskere nå enn i de store ovnene, som krevde ganske lang tid på brenning og avkjøling. Samtidig var det hele mer håndterlig under branntilløp, som hadde lett for å oppstå.

Kola ble kjørt til Heimdal st. med hest, og opplastet på jernbanen for sending til A/S Meraker Smelteverk. Til å begynne med foregikk transporten med kasser som tok 1/2 kubikk. Senere ble det bygd en stor kasse på doningen for kjøringen til Heimdal. Kola ble da fylt over i 1/2 kubikk kasser her, for videre transport. En kunne nå levere fulle kasser, noe som var umulig før på grunn av ristingen underveis. Samtidig sparte en kjøring av tomkasser i retur. Det kom også klage fra Smelteverket over at kassene var for dårlig fylt. Min far drev denne kjøringa jevnt til å begynne med, senere mer periodevis, som regel med 2 hester da løshest var vanlig på den tiden.

Etter ombyggingen av fabrikkene kjøpte bedriften 2 hester med utstyr og kjørte da det meste selv. Den ene hesten ble forøvrig solgt etter kort tid. John Høiås var her ansatt som fast kjører hele tiden.

Arbeidsstokken besto av 7-8 mann, de fleste Selbygger. Arbeidsstokken var: Andreassen, kapt. Paul Jørgensen og murm. Trygve Bostad.

Det var også bygd en spisebrakke like ved fabrikkene. Den tjente samtidig som oppholdsrom for nattevaktene.

Hvor stor produksjonen var pr. døgn f.eks. kan det ikke sies noe sikkert om. En oppgave fra des. 1917 viser at det i tiden 22/9-22/11 var levert 250 kasser. Det vil si 125 kaser pr. mnd. En antar at det tallet ligger nokså nær gjennomsnittet for produksjonen. Det er mulig at det var litt høyere etter at småovnene kom i drift. Produksjonen gikk nå jevnt og sikkert hele tiden frem til høsten 1921. Hele fabrikkene brant da ned til grunnen, bare spisebrakka sto igjen. Brannen som oppsto sent på kvelden, ble oppdaget fra gårdsplassen heime. Trygve Bostad var da formann og bodde på Nygården, men hadde ikke telefon, så jeg sprang dit og varslet.

Fabrikkene hadde heller ikke telefon slik at noen kunne blitt varslet derfra. Fabrikkene ble ikke gjenoppbygget, og dermed gikk A/S Hyttfossen Kulbrænderi over i historien.

Ved oppgjøret etter brannen ble min far eier av det som var igjen i brukbar stand. Her nevnes: Spisebrakka, kranspillet, et par traller og en god del brom.

Spisebrakka står også i dag, men nå som halvparten av den hytta som i dag ligger ved Springfossbrua.

Til slutt en takk til John Høiås her og Øystein Hernes ved A/S Meraker Smelteverk for verdifulle opplysninger.

Hellig kilde og katolsk kapell på Vassfjellet

— Bjørn Hukkelås: —

Når jegere er på fuglejakt i Vassfjellet, tar de det ikke så nøye om de kommer over grensene til nabokommunene. Jeg håper heller ikke leserne legger for mye brett på at også jeg i denne artikkelen beveger meg et stykke over i Melhus kommune.

De som under «Vassfjellet Rundt» tar seg tid til å studere naturen og omgivelsene når de haster forbi varden, vil kunne se et lite tjern som ligger ca. 1 km. rett i vest. Det er Evenstjønnna. Den ligger like under Lille-Fjellet i et søkk i terrenget med avløp nordover.

I bygdene rundt Vassfjellet har det levd en muntlig tradisjon om at ved dette vesle tjernet sto et trekapell i katolsk tid, og at vann fra en kilde like ved, St. Evens kilde, hadde helbredende virkning på syke og vanføre som drakk av vannet eller vasket seg i det.

Stedet lå i middelalderen for så vidt sentralt til, for her møttes pilegrimsveiene sørfra og sørøstfra for så å følge samme veilei videre mot Nidaros.

Skriftlige beretninger fra langt tilbake og funn som er gjort ved Evenstjønnna, gir disse muntlige overleveringene et langt mer troverdig preg enn bygdesagn vanligvis.

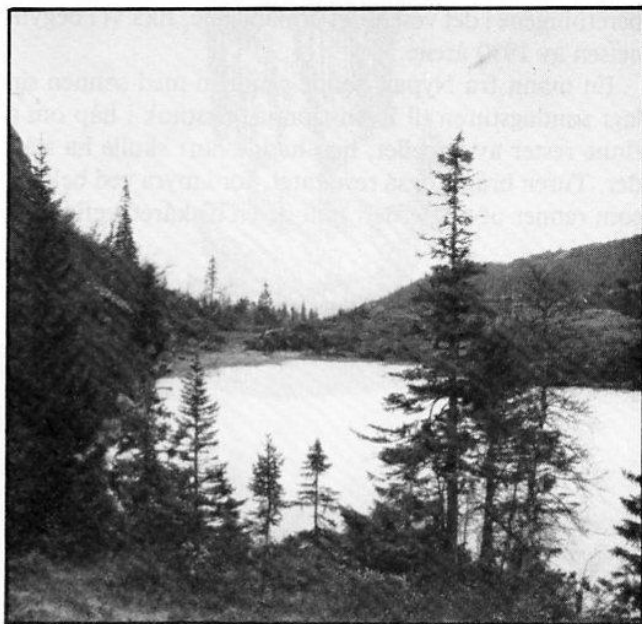
Den eldste bevarte nedtegning om kilden og kapellet på Vassfjellet har vi fra Gerhard Schøning. Han besøkte i 1770-årene de fleste av Trøndelags-bygdene, (også Klæbu, jfr. Bygdeboka bd. 1 s. 23) og i 1775 reiste han gjennom Melhus og skrev da bl.a. følgende:

«Vats-Field er en temmelig stor Fiæld-Strækning, af 3/4 Mils Længde omtrent, mellom Sør og Nord, eller noget afvigende mod Øst og Vest, som ligger mellom Klæbo, Melhuus, Leinstranden og Tiller. Det bestaaer av tvende Afsatser, Store- og Lille-Fiældet kaldede, mellem hvilke, paa den vestre Side af Fiældet, ligger en Kjoin, eller et lidet Vand, kaldet St. Evens Kilde, hos hvilken berettes, at et Capell skal i gamle Dage have staaet (uden Tvil kaldet St. Evens Kirke) hvorhen Stedets Prest reiste opp, for at holde messe, på visse Tider om Sommeren, naar Almuen søgte didhen. Saavel paa Stedet have været Levninger efter Capellet, som ogsaa forvarede i Melhuus Prestegaard, indtil Aar 1718, da de der, af de Svenske, bleve opbrændte. Ved kilden står en Hob Stave eller Krykker, efter dem, som didhen ere bragte syge, og paa Bunden av Vandet have været seete endeel smaae Penner, som der ere nedkastede.»

Vel en mannsalder senere — rundt 1814 — drog kaptein L.D. Klüwer rundt i Trøndelags bygder og tegnet militære kart. Samtidig benyttet han anledningen til å beskrive «historiske merkverdige steder» han besøkte eller

fikk kjennskap til gjennom kontakt med lokalbefolkningen.

Han har også en beretning om kilden på Vassfjellet som han beskrev som en mineralsk kilde «hvorhen krøblinger og syke søgte i hobetal». Om kapellet skrev han at i katolsk tid forrettet presten i Melhus tjeneste det tre ganger om året. Og han fortsatte: «Endnu i 1718, da bønderne flyktede til fjælds for de i bygden infaldte svenske, fantes fundamentet, noen malte bord og endel krykker etter bemeldte Capel. Nu derimod findes aldeles intet derav tilbake så man ikke engang kan bestemme Stedet hvor det har stått.»

På Vassfjellet møttes pilegrimene sørfra og sørøstfra, og sammen kunne de her ved Evenstjønnna søke vederkveelse for både sjel og kropp. For første gang på den lange vandringen kunne de nå se reisens mål i det fjerne, Nidaros med Kristikirken og Hellig Olavs skrin (gjennom dalsøkket på midten av bildet).

Også i norsk litteratur er kilden og kapellet på Vassfjellet omtalt. I Sigrid Undsets romantrilogi om Kristin Lavransdatter besøkte Kristin stedet to ganger. Mens hun satt som husfrue på Husaby i Skaun, drog hun dit med barna sine og ellers stort følge. En av sønnene hennes, Gaute, var svak og skrøpelig, og det var lenge uvisst om han hadde folkevett. Hun tar ham med inn i kapellet og ber inderlig om at gutten må få menneskevett og før-

lighet. Etter dette frisknet Gaute hurtig til. Han lærte å gå og tale og ble snart som andre barn på samme alder.

Mange år senere møter vi henne på nytt der oppe. Nå er hun enke og på pilegrimsvandring til Nidaros fra farsgården i Sel i Gudbrandsdalen. Slik fortonte stedet seg for henne da hun nå kom frem:

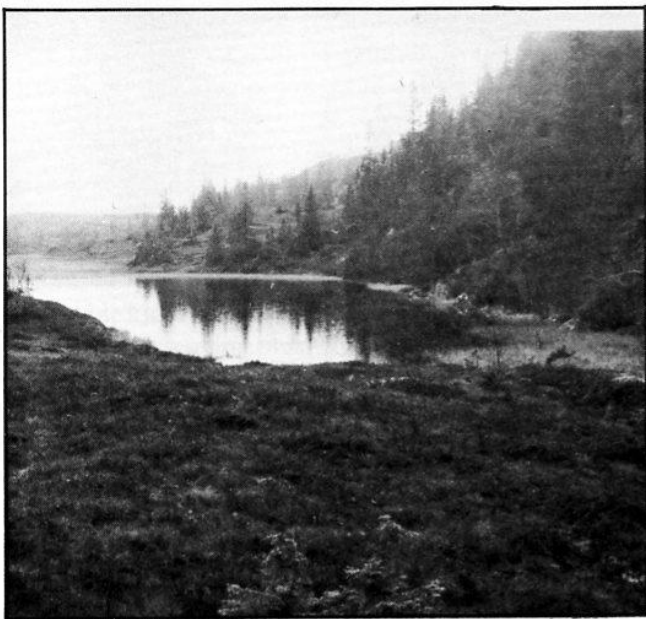
«Kapellet stod på en lysning i tykke skogen, og det og kollen bak speilet seg i en dam som den helsebringende kilden rant ut av. Et trekors stod ved bekken, og rundt om lå noen krykker og kjepper, på buskene omkring hang filler av gamle bind. Det var en inngjerding om kirken, men grinden var stengt. Kristin knelte utenfor. Granskogen oppover kollen stod og drakk inn det silende sollys og suste sakte, den lille kirken lå stille og stengt og svettet ut tjærelukt.»

Det er tydelig at Sigrid Undset har fattet interesse for sagnet om kilden og kapellet på Vassfjellet.

Hun var selv historiker, og vanligvis nøyde hun seg ikke med annenhånds opplysninger, men gikk direkte til primærkildene. Og for å skape overbevisende tidsbilder drev hun også med arkeologiske studier.

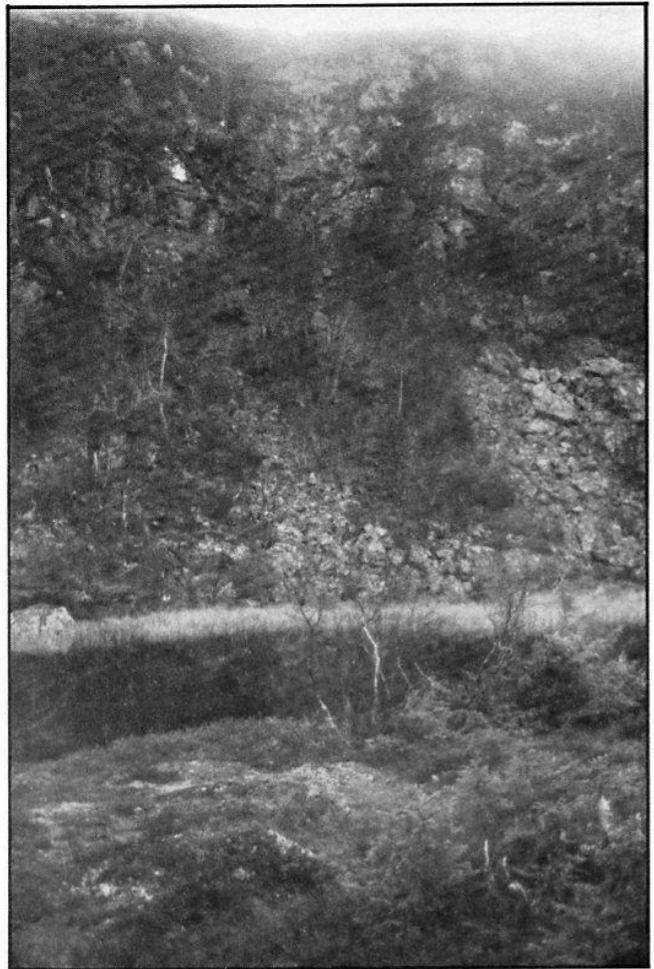
En garanti for at de muntlige tradisjoner og de skriftlige beretningene i det vesentlige er pålitelige, fikk vi i begynnelsen av 1930-årene.

En mann fra Nypan hadde sammen med sønnen sin lagt søndagsturen til Evenstjønn, visstnok i håp om å finne rester av kapellet, han hadde hørt skulle ha stått der. Turen bragte også resultater, for i myra ved bekken som renner ut av tjernet, fant de en tilskåret trefigur.

Bildet er tatt fra nordenden av tjernet. Bekken renner ut gjennom myrdraget til høyre, og like nedenfor ligger stedet der St. Mikael-figuren ble funnet.

Her på det flate og tørre området ved bekkeoset kunne kapellet ha stått, og i ura til høyre lå kanskje den hellige kilden.

Oppe i den bratte ura ved utløpet har et lite bekkesildersitt utspring, men straks forsvinner det under store klippeblokker, og renner skjult ut i Evenstjønn.

Trolig har ura forandret seg på de hundreårene som har gått siden St. Evens kilde ble benyttet. Lite mose på klippeblokkene og borkskader på trær i skråningen tyder på en viss bevegelse i steinura. Det er derfor ikke usannsynlig at selve «kilden» lå nærmere tjønna, men at den nå er skjult av store steiner.

Da dette ble kjent, kunne en mann fra Melhus fortelle at han noen år tidligere hadde funnet et bearbeidet trestykke på samme sted. Da disse to gjenstandene ble sammenholdt, viste det seg at de hørte sammen, og at det sistnevnte var fotstykket til trefiguren.

Ekspertene fastslo at det dreide seg om en helgenfigur laget av furu som framstilte St. Mikael i kamp med dragen, som ligger under føttene hans. Figuren kunne dateres til 1200-tallet. St. Mikael var en svært populær helgen i middelalderen, og mange kirker i Norge var viet til ham.

Typisk for disse var at de gjerne ble bygd på høytliggende steder. Denne Mikael er erkeengelen som i Joh. Åpenbaring på dommens dag kjemper mot det onde i dragens skikkelse, og som i det mektige middelalder-diktet Draumkvedet velger ut de sjelene som er verdige til å komme inn i paradiset ved å veie dem på skålvækt.

Denne figuren er den eneste funne gjenstand som kan føres tilbake til kirken på Vassfjellet, og den er plassert i Videnskapselskabet's Museum i Trondheim. Opprinnelig har den sansynligvis stått inne i kirken f.eks. på alteret eller på et skap.

Men hva kunne årsaken være til at helgenfiguren hadde lidt den forsmedelse å havne i gjørma?

Nå vet vi at da reformasjonen ble innført i Danmark/Norge, på kong Kristian III (konge fra 1533) både prester og verdslige myndigheter å tømme kirkene for helgenbilder, relikvier og annen katolsk prakt, mens kirkesølv skulle sendes til Danmark og kongen.

De som har hatt Nordahl Rolfsens lesebok i folkeskolen, husker kanskje en fortelling av Kristoffer Janson: «Danskaner reinskar Lomskyrkja». Her ble madonnabilder og helgenfigurer kasta på Otta-elva av den danske futen og mennene hans. Tilsvarende hendelser var sikkert også vanlige andre steder i landet, og kan forklare funnet ved Evenstjønnen.

Men den jevne befolkning i Norge holdt stort sett fast ved katolisismen, og tok avstand fra Luthers lære som de mente ble påtvunget dem ved et kongelig maktbud. En kan vel derfor regne med at syke og vanføre ennå i lang tid søkte til kilden og kapellet for legedom, selv om det ikke lenger ble holdt gudstjeneste er. Og kapellet ble kanskje i det skjulte både flikket på og tjærebredd, og derfor behøver den vel heller ikke å være helt usannsynlig beregningen om at Armfeldt-soldatene laget leirbål av trevirket fra kapellet. De lå nemlig i leir ved Melhus prestegård i den bitende kalde julehelga 1718, før de gikk sin undergang i møte over Tydals-fjellene, og etter tradisjonen var de grovvokste stokkene fra den nedrevne kirken fraktet ned fra fjellet og oppbevart under buret på prestegården.

Forestillingen om at vannet fra enkelte kilder var helsebringende, kan ha røtter langt tilbake i forhistorisk tid, kanskje helt til bronsealderen (1500-500 f.Kr.). Derfor er et sannsynlig at det i førkristen tid var en kildekultus knyttet til kilden ved Evenstjønnen. I katolsk tid fikk disse kildene helgennavn, og de fleste bærer Hellig Olavs navn.

Men hvem var så denne St. Even! Noen dyrking av en helgen med det navn, kjenner vi ikke til her i landet. Skal vi lete utenlands, bør vi gå til den angelsaksiske kirke som sto oss nærmest i eldre tider. Da finner vi en kong Edwin som led martyrdøden på 600-tallet og senere ble kanonisert til helgen. Som vi vet hadde de første norske kristne kongene både prester og biskoper med seg fra England, og det er ikke usannsynlig at St. Edwin ble «innført» til Trøndelag av dem og her fikk det lokale navnet St. Even.

Eller var han kanskje en ren trøndersk «bondehelgen» som forlengst er innhyllet i århundres glemsel?

Eva Haftorn har vært på Videnskapselskabet's Oldsaksamling og laget en tegning av St. Mikael-figuren. Med fotstykke er den ca. 1/2 m. høy. Den bærer tydelig preg av sitt lange opphold i myra, men vi kan tydelig se at erkeengelen står på ryggen av et dyr, som sikkert skal forestille dragen.

I første boka om Kristin Lavransdatter har Sigrid Undset gitt ham en fremtredende plass, og vi møter ham der som fransiskanermunken broder Edvin. Han dro bl.a. omkring i bygdene rundt Nidaros og gjorde undere, og noen som levde han som eneboer på Vassfjellet.

Hvis moderne «pilegrimer» fra Klæbu vil besøke Evenstjønnen, kan de f.eks. følge slalåmløypetraseen opp og videre gå over det laveste av fjellet. Da er lengden ikke avskrekkende. Men selvfølgelig er avstanden kortere fra Melhus eller fra Kvål.

De som venter seg mer håndfaste resultater av en slik tur, må legge den til molte- eller jakttida, for de kan ikke regne med å finne levninger fra gammel tid, selv om om-

givelsene rundt Evenstjønnna sikkert skjuler mange opplysninger om den virksomhet som gjennom århundrer foregikk der.

De bør klatre opp ura ved nordenden av tjernet, og der vil de finne vann som kommer sildrende ut av bakken. Nå står de kanskje ved den opprinnelige St. Evens kilde. Her bør de slukke tørsten. Helbredende eller ikke; kildevannet er iallfall kaldt og godt.

De bør også ta seg tid til å sette seg ned ved tjernet og med alle sanser prøve å fange inn den egenartede stemningen en merker der. Kanskje de da vil få en lignende opplevelse som undertegnede hadde ved sitt første besøk ved tjernet. Han lot fantasien tumle med de opplysninger han hadde om stedet, og han ble i villrede om det var tåkedotter eller forventningsfulle pilegrimer som ut fra historien nærmet seg tjernet for å søke helbredelse og legedom ved St. Evens kilde.

ETTERSKRIFT

I Klæbu Historielags årsskrift 1984 er det trykt en kort beretning: «Inskripsjoner i Vassfjellmarka».

Der ble det kastet fram den tanken at mannshodet som er risset inn i et svaberg på Higeråsen, et høydedrag ovenfor Skjøla, kunne være fra katolsk tid.

Kanskje de samme pilegrimer som søkte helsebot i St. Evens kilde og åndelig vederkvegelse i kapellet like ved, fulgte fjellryggene nordøstover. Da ville det være naturlig for dem å ta en pause nettopp på dette utkikkspunktet. Kanskje utsikten og det nært forestående møte med Hellig Olavs by inspirerte til denne «kunstneriske» utfoldelse.

Kilde: Sverre Marstrander: Den Hellige kilde på Vassfjellet i TRONDHJEMS TURISTFORENINGES ÅRBOK ca. 1960.

DE HARDE 30-ÅRA

Av Ole Svaan

Tegning Eva Haftorn

Alle som har levd en stund, stiftet sikkert bekjentskap med de harde 30-åra. I tidsrommet mellom 1920 - 1935 var det meget dårlige tider for land og folk. Det var stor arbeidsløshet, og fortjenesten blant folk flest var ytterst dårlig. Mange bønder og bedrifter, ja til og med mange banker gikk konkurs.

Sysselsettingen lå på et lavmål, og det var mange som måtte gå den tunge veien til forsorgen eller fattigkassa for i det hele tatt å leve over — de harde 30-åra.

Det var de respektive kommuner som var økonomisk forpliktet overfor de som trengte hjelp. Iflg. et avisutklipp fra 1932 ble det her i Klæbu fastsatt en normalrasjon gjeldende for en uke pr. person.

Denne spiseseddel hadde følgende sammensetning:

3/4 kg. sammalt mel	1 3/4 kg. hvetemel
0,3 kg. havregryn	4,0 kg. poteter
0,5 kg. salt sild	0,35 kg. margarin
0,3 kg. farin	0,25 kg. salt flek
4,0 l. skummet melk	

På grunnlag av innhentede priser fra den tid kostet nevnte rasjon ca. kr. 5,75. (I 1932 lå ei vanlig daglønn for en gårdsarbeider på ca. 4 kr.) Det var ellers adgang til å bruke kr. 0,30 til andre høyst nødvendige varer, slikt som fyrstikker, sytråd, krydderier, lappesaker, knapper osv. Ingen kan tenke seg hvordan det kunne være mulig å leve på forsorgens prinsipper. Stemmeretten ble automatisk tatt fra dem som tok imot forsorgsstøtte.

HO GAMMEL—MARIT

— Av Hege Sandring —

I Malangen i Troms fylke har det opp gjennom årene vært snakket mye om ho Gammel-Marit. I denne artikkelen skal jeg prøve å fortelle litt om denne utflyttede Klæbu-kvinnen, som ble husket av så mange. Men historien begynner langt tilbake i tida i bygda Klæbu.

I året 1802 kom det en ung østerdøl til Klæbu. Han het Bersvend Larsen og var sønn nummer 2 på gården Ytterhaug i Dalsbygda. Siden den eldre broren, Ole, var ødelsgutt, måtte Bersvend ut for å søke lykken. En sambygding hadde allerede dratt til Klæbu og fått tjeneste der. Han anbefalte Bersvend å komme etter. Og slik ble det altså. Bersvend kom til Klæbu og fikk tjeneste på gården Tulluan. Fra før av var det på denne gården en tjenestepike ved navn Ingeborg Henningsdatter. Om hun opprinnelig var fra Klæbu eller en av nabobygdene, vet vi desverre ikke. Det har vært umulig å finne hennes opphav. Disse to tjenestefolkene ble gift i 1805 og fikk feste-brev på plassen Storsve, under Tulluan gård.

Den 8. desember 1805, andre søndag i advent, ble lille Marit Bersvendsdotter Storsveet døpt. Hun var første barnet til Ingeborg og Bersvend. De fikk tilsammen 6 barn, hvorav fem vokste op. Sønnen Lars ble født i 1808, så kom Henrik i 1811, Ole i 1813, men han døde bare seks uker gammel. I 1815 kom en sønn til som ble kalt Ole. I 1816 ble datteren Marta født.

Det var harde tider i Norge den gang Marit vokste opp, delvis på grunn av uår og krig. Krigen førte til blokade av havnene våre, slik at korninnførselen ble nesten stoppet. All sin dag husket Marit da hun som barn måtte spise barkebrød. Både Marit og hennes småsøsken måtte tidlig lære å gjete krøttera i Vassfjellet. Tulluan hadde setre der og det var en selvfølge at de som plassfolk under gården, måtte hjelpe til med gjetinga.

Hvordan skolegangen ble for Marit, vet vi lite om. Eidsvollsmannen Lars Forset var lærer i bygda på den tiden. Noen skoledager må det ha blitt på Marit også, for lese og skrive, det kunne hun. I 1821 sto Marit til konfirmasjon i Tiller kirke og gikk over i de voksnes rekke. Samme året ble faren dømt for ulovlig brennevinsbrenning. Marits bror trivdes best i smia og fikk derfor tidlig lov til å dra til Trondhjem i smedlære. Men for Marit var det ingen valg. Hun måtte ta til takke med å være tjenestejente slik mora hadde vært i sin ungdom.

Det må ha blitt noen uoverensstemmelser mellom Bersvend og eieren på Tulluan, for i 1824-25 flyttet Ingeborg og Bersvend med hele familien bort fra Storsve, etter å ha bodd der i tyve år. Hvor de bodde de neste 4-5 årene er usikkert, men mye tyder på at de bodde på en mindre husmannsplass i Klæbu eller Melhus siden Marit

i 1829 fikk en datter som ble døpt i Klæbu. Jenta ble døpt Ingeborg Pedersdtr. Tanemskleven. I følge kirkeboka het faren Peder Andersen Bromstad. Han var soldat og sønn på husmannsplassen Bromstad under Forseth gård. Marit og Peder ble aldri gift, så Marit ble sittende alene med ansvaret for «lausungen» sin.

Samme året, i 1829, fikk Bersvend tilbud om å dra til Nord-Norge. det var Iver Søberg fra Melhus som fortalte ham hvor lett det var å få egen gård der oppe. Bersvend selv var vokst opp som sønn på en stor gård og lengtet etter å få sitt eget. Derfor tok han gjerne imot tilbudet. De dro sjøveien nordover fra Trondhjem.

Det første som vites om dem etter dette, er at de i 1830 fikk skjøte på gården Storjord i Målselv kommune. Gården Storjord ligger rett under det mektige Mårfjellet. Fra gammelt av var Storjord en boplass for flyttsamene. Dette førte til store konflikter da nye eiere overtok plassen. Det de sådde ble ofte nedtråkket av reinflokkene, og gemyttene kom i kok. Men etter hvert roet det hele seg ned. Sønnen Lars tok navnet Klæboe som slektsnavn. Han flyttet til Tromsø med sin familie, hvor han ble smedmester. Den dag i dag er det flere i Tromsø som bærer navnet Klæboe.

Marit flyttet tidlig vekk fra Storjord. I 1832 ble hun gift med en omreisende handelskar fra Røros. Han het Ingebrigt Pedersen. Han hadde vært soldat og hadde kjempet i grensetraktene mot Sverige. Som handelskar hadde han samlet seg opp endel kontanter, og på en auksjon fikk han kjøpt gården Ansnes ytterst i Malangen. Hit flyttet Marit og Ingebrigt sammen med lille Ingeborg. Denne gården ligger slik til at fiske er og blir en naturlig del av driften. Mennene på gården har i mange år dratt både på Lofot- og Finnmarksfiske. Siden innehuse- ne på gården var i dårlig stand da de overtok, ville Ingebrigt bygge nytt. Han dro med en dreng i båt innover fjorden for å hente tømmer hos Marits svoger. Båten forliste på veien inn fjorden og Ingebrigt ble aldri funnet.

Nå satt Marit enda en gang alene med ansvaret for barna. Denne gang hadde hun fire små å passe på. Den minste var bare noen måneder gammel.

Som om dette ikke var nok å bære, ble Marit rammet av enda en ulykke. Tidligere hadde Ingebrigt vært så uforsiktig at han lot en av naboene få vite om noen kontanter han hadde liggede i et skrin nede i et av nausta. Da det ble kjent at Ingebrigt hadde omkommet på sjøen, ble disse pengene borte. De fant skrinet i naustet. Det var brutt opp med en øks. Mistanken falt på naboen, men det manglet bevis. For Marit ble det i tillegg til sorgen også et økonomisk tap.

I den situasjonen som Marit nå befant seg i, måtte hun leie karfolk til alt arbeid på gården. En av drengene het Ole Haldorsen. Han var født på Tynset, men kom nordover med sine foreldre da de ryddet gården Myre i Målselv. I 1842 ble Marit og Ole gift. De fikk fire barn sammen.

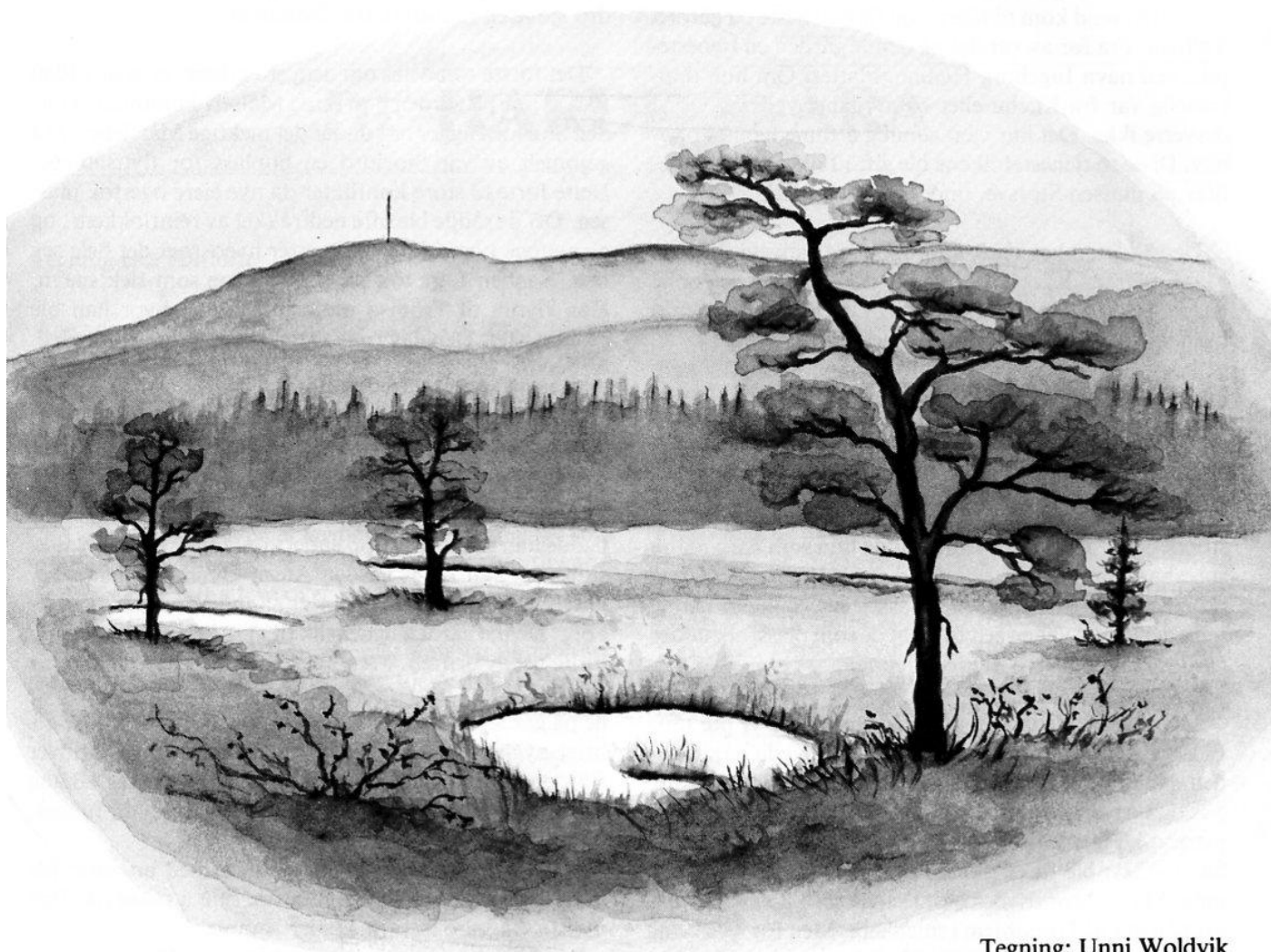
Marit gikk lettere tider imøte. Det ble etterhvert velstand på gården. Ole fullførte husbygginga og drev gården godt.

En sønn overtok hjemgården, en annen bodde hjemme hele sitt liv som ungar. To døtre ble gift på nabogårdene. På denne måten fikk Marit se slekta vokse opp rundt seg. Hun ble en god bestemor å gå til. Livet hade lært henne så mye, derfor hadde hun både trøst og ris å gi i de ulike situasjonene.

Hun var rettferdig og klok. For eksempel da rømmekollen skulle spises, tok Marit en kniv og delte opp stykker til hver enkelt slik at hver fikk sin bestemte del.

En annen skikk som huskes etter Marit, var at alle barn som ikke var konfirmert, måtte stå ved bordet og spise. Var det noen som mislikte det, sa hun: Du står itj for likar venn enn maten. (Var det en skikk hun hadde med seg fra Klæbu?)

Marit ble, tross harde og vanskelige år, en gammel kvinne. Hun døde først i 1901, 96 år gammel. Folk som husker henne sier at hun satt ved bordet, og like stille som når et lys brenner ut, trakk hun sitt siste sukk. Hun så aldri Klæbu igjen, men hun holdt sin Klæbudialekt uforfalsket til sin siste dag, og var alltid stolt av sin barndomsbygd.

Tegning: Unni Woldvik

Fra «Hjembygdens sanger» av H. Wildenvey

Ute fra verden den vide
kaller en sang meg hjem.
Hjembygdens bakker blide,
Herren velsigne dem.

Åser som senkede rygge
av dyr i hvilende ring
strakte seg solskinnstrygge
hele min bygd omkring.

Rundreise med tog- automobil og dampskip!

Sakset fra avisen sommeren 1914:

I sommer er der opprettet automobilrute både fra Hell til Setsås i Selbu og mellom Brøttem i Klæbu og Heimdal stasjon. Dette, sammen med at det går dampbåt på Selbusjøen fra Setsås om Fuglem til Brøttem, har åpnet en glimrende anledning for bybeboerne til å få seg en storartet søndagsrundtur. Og den store og vakre Selbubygd har fått en betydelig lettere forbindelse med utenverden.

Med morgentog fra byen kan man rekke bilen som går fra Hell klokken 10. Derfra tar turen halvannen time til Setsås. Man ble befordret i en Rex personbil med plass til 6-7 personer.

Den nye rutebileier er Per Skjærvold på Stjørdalshalsen, som både kjører i fast rute og tar ekstraturer for 17 øre kilometeren. Hele strekningen fra Hell til Setsås er en utmerket automobilvei som går gjennom vakre trakter.

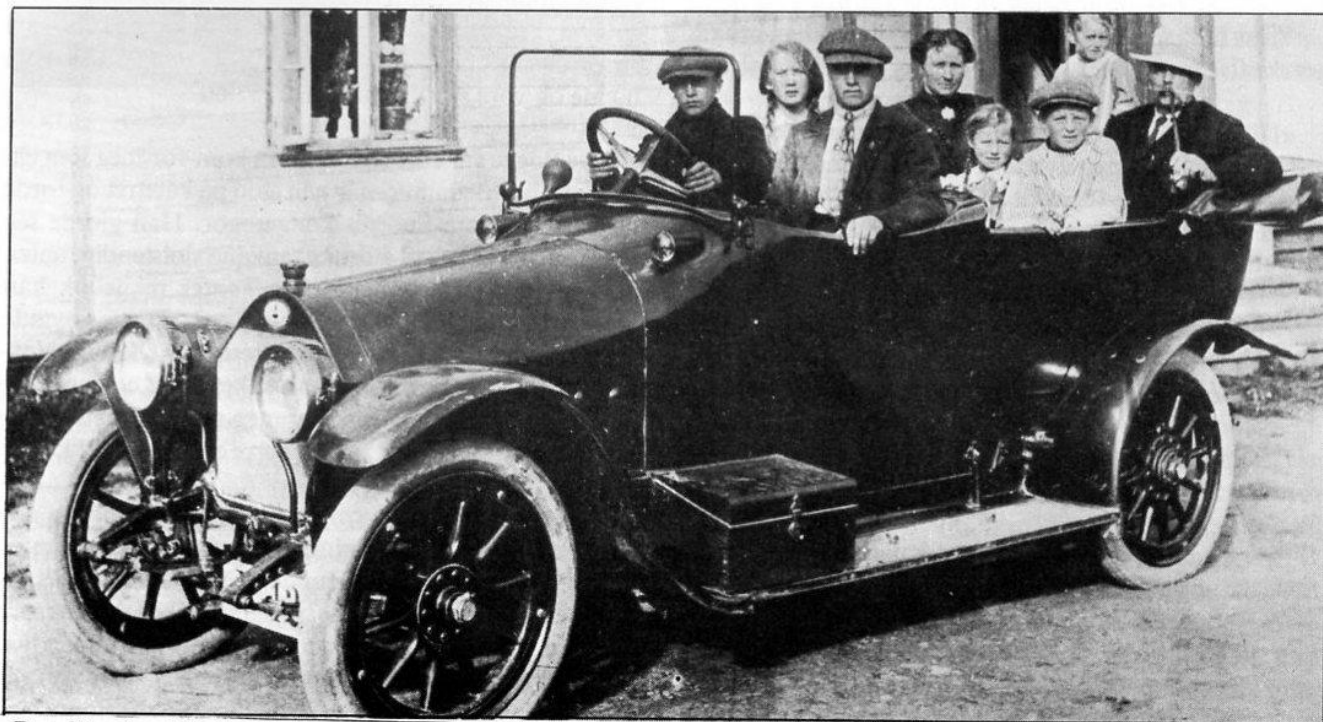
Straks før vi kom til Setsås kunne vi se en ny vei svinge av til venstre, nemlig den nye hovedvei som skal være ferdig frem til Selbu hovedkirke om etpar år. Denne vei blir en av de mest moderne i amtet, og er særlig beregnet på automobilkjørsel. Den ca. 12 km. lange veistrekning vil bli av den aller største betydning, da den vil knytte veien fra Hell sammen med hovedveien til Tydalen.

Mange vil finne den 18 kilometer lange veien fra Brøttem til Heimdal enda mer vakker enn den første automobiltur i ruten. Sikkert er det at man skal lete lenge etter en mer avvekslende og storartet kjøretur.

Det er klart at den lettvinde leilighet man heretter har til å komme til Selbu, vil bli benyttet i stor utstrekning også av turistene. På Fuglem kan man få utmerket mat, og en likeså god seng i fru Eriksens pensjonat. Det er også anledning til å sette over sjøen til Haverneset, hvor det er pensjonat på Marienborg.

Over sjøen bruker man motorbåten «Fram», som har plass til 12 personer. De fleste ettermiddager går så dampbåten «Telegraf» til Brøttem. Båten bruker tre timer dit, og her står herr Brøttems nye, elegante automobil og venter. Den går fra Heimdal hver morgen og bruker en time til Brøttem, og returnerer kl. 12.30 tilbake til Heimdal.

Vertsfolkene på Brøttem, som er alminnelig kjent for å være de koseligste vertsfolk noen reisende kan falle i hendene på, gir mat (eller seng) til dem som benytter bilen. Selve skystasjonen er nemlig, uforståelig nok for utenforstående, i år flyttet etpar kilometer bort til Grendstad, etter å ha vært på Brøttem siden 1879.

Rex-Simplex 1914.

Foran: Mikal Eggen og Sigfred Høiseith

Bak: Nils Høiseith m/familie Nils Høiseith kjøpte bilen sammen med Klaus Brøttem.

MINNE FRÅ ELEVtida VED KLÆBU SEMINAR

Konrad M. Elda:

Redigert og kommentert av Bjørn Hukkelås

Konrad Magnus Elda var født på Namdalseid i 1855. I 1872-74 gikk han Klæbu seminar. Han fikk først lærerpost i Overhalla, men allerede i 1876 kom han til Svorkmo der han var lærer helt fram til 1920.

K. M. Elda var en svært allsidig mann med mange «jern i ilden». Han ble drivkraften innen mange lag i dal-føret — f.eks. innen ungdomslag, idrettslag, skytterlag og avholdslag.

Mest kjent ble han imidlertid som bladmann. I alt gav han ut 26 blad. Det største bladtiltaket hans var «Orkmannen» som kom ut fra 1926 til 1944.

Alltid — både i tale og skrift var det norskdomstanken og målsaken som lå hans hjerte nærmest.

— Hans skildring av de to åra ved Klæbu seminar er henta fra «Livssoga» — en føljetong som gikk i det vesle ukebladet «Kårstuggu», som kom ut under siste krig, i 1942-1943.

K. M. Elda døde i 1955 — 20 dager før han ville ha fylt 100 år.

Elda forteller at tre-fire dager før han skulle dra til Klæbu, kom han ned fra fjellet, der han hadde slått myr- og vollhøy og lagt i høystakk. Sammen med en kamerat som også skulle til seminariet, gikk han om bord i den vesle dampbåten «Namsen» i Namsos og drog til Trondheim. Dette var første gangen han reiste med dampskip.

Vi lar Elda selv fortelle videre, og vi vil se at han bruker en skriftform og uttrykksmåte som er ganske spesiell.

«I Trondheim overnatta me hjå Benjamin Skei i Bratørveita (ein slektning av mor), og nattlosje kosta 6 skilling¹⁾. Så tok me toget til Heimdal, og det var fyrste gongen eg hadde jarnvegsskys. Derifrå gjekk me til Klæbu. Vi bodde på Gjellia i 2 næter, før me fekk «flytingane» våre oppover. Men ei natt fekk eg sove på seminariet i lag med O. Moe frå Stjørdal som hadde gått eit år før på skulen. (Han vart lærar på Meldalsskogen og sea klokkar på Hølonda til han døydde.)

Det var liten søknad til lærarskulen i di årom. Der var rom for 25, men berre 22 møtte.

Så vart det opptakingsprøve. Av den hugsar eg at eg fekk om Grækenland i geografi, og me skreiv i diktat «Om Natten ved Stokilden» utor Jensens lesebok 3. trin. Eg fata ikkje ordet «Tørrod» og kviskra til sidemannen min: «Kva var det han kasta på varmen?» Men da såg læraren på meg: «Ikke tale sammen!»

Me vart opptekne alle saman, skjønt nokre var «nøggvorne»²⁾ etter det prøva synte — sa seminarstyraren.

Lærarane på seminariet den tid var gamle Nikolai Ulstad (styrar), Ove Bugge og kand.teol. Nicolaisen, som våren vart prest i Hamarøy, og me fekk Hannibal Hartmann istaden. — Ulstad vart sengeliggande 2. året og fekk Gunnar Johnson til vikar. Presten Kaurin vart religionslærar etter Nicolaisen, og Klaus Husby var Øvelsesskulelærar.

I klassa tok eg meg rom på 2. benk innmed veggen, der var det ein bom påskruva, så traust å sette ryggen attåt. Men eg vart somnug i religionstimane, og «dorma» der eg sat, så Nicolaisen sa: «De må finne Dem en anden plads, De Elden». Det vart for stilt og roleg å ein arbeidsvant gut å sitte der på skulebenken.

Ulstad var ein livleg lærar. Han kom inn i klassa med stor yterfrakk og kalosjar, sette staven sin borti råa, tok av seg kalosjane og hengde yterfrakken på veggen, sette seg så på stolen med ovstor mage, som nådde langt framover knea, tok fram sølv-snusdåsen som han opna og drog-åt seg ein klyp snus, og gjekk så laus på pedagogikken eller grammatikken. Om litt synte det seg ein svart taum undan nasebora, så det kvite lømmetørklæe måtte fram. Ellest hadde fingrane nok å gjera med å leika med den blanke sølvdåsen, som han svinga rundt millom peikefingre og tumarsfingre på vinsterhanda. — Når far og eg var innom å Ulstad for å segja farvel, og far takka for strævet med guten, svara styraren, at det hadde vore lite stræv med Konrad. Ulstad døydde 1. mars 1875. Han hadde og vore stortingsmann, 1857-60.

Ove Bugge var ein original. Han kom-for-meg som ein Asbjørn frå Medalhus, når han stod på katetret og førde oss fram gjennom Snorres kongesogor. Han gjorde seg om det for å få oss til å bruke tankane sjølstendig, anten det var soga, musikklera eller Teistes reknebok han gjekk igjennom, og utallige hermer etter Bugge gøymde me på. Eg hadde lese gude- og heltesogor i Ole Vigs Norgeshistorie. Dette vart han var og like eins at eg kunde visa om Sterkodder³⁾. Han gav meg gode karakterar — 1,5 i musikkteori — det var det berre ein til som fekk. Det var visst for-godt-meg!

Bugge var lærar i «gymnastikk og våbenbrug» au. Han enda soge-undervisninga si med å segje. «Man er kommen til det, at historieundervisningen bør tages på samme måten som ved de såkaldte folkehøiskoler»⁴⁾. Han var framsynt, gamlingen. Eg og eit par til gav honom eit gruppebilæte av vår klasse. Det kom han og takka oss i hand for. Den nye skule-direktøren, Bonnevie, fann-åt⁵⁾ Bugge for undervisninga hans. Men me vilde syne at me lika «originalen».

Ja det er mangt som rins for ein når eg tenkjer på seminartida mi. Soleis minnes eg kva styraren Ulstad sa åt oss ein gong: «--- en mand, Ivar Aasen, har konstruert et dødt sprog--». Skulle ein ha haurt på maken! Me var ein flokk på seminariet som mislika dette sterkt, me hadde vunne fram til eit anna syn på norskmålsarbeidet, og det var så godt underbygd at styraren fekk ikkje medhald av oss.

Lærarane
på Klæbu Seminarium 1874.

Klaus Husby.	Gunnar Jonson.	Hannibal Hartmann.
Ovelsesskulelærer.	Vikar.	2. lærar.
Ove Bugge.	Nikolai Ulstad.	Kaurin.
3. lærar.	Skulestyrar.	Prest i Klæbu.

Ein annan lærar, Hannibal Hartmann, var real.kand., og han underviste nokre av oss i engelsk, «på sida». Han hadde bl.a. konstruksjonsteikning, og det greidde eg fint. Eg var så heldig at eg hadde så gildt eit teiknebestikk som far hadde fått «For Flid ved Undervisningsanstalten for underofficerer, Trondhjem» (stod det med gullbokstaver i eit raudt, rundt felt på loket). Ein dag Hartmann gjekk rundt i klassa og såg på det me stræva med på kvart vårt teiknebrett, sa han: «Eldens tegninger er virkelig eksemplariske di!» Ja, det sa'n — eg vart reint dått med meg⁶⁾ — det kom så uventande, detta.

Ovelsesskulelæraren vår, Klaus Husby fekk eg godhug til. Han bad oss seminaristane bortåt seg ein kveld og syntte oss Katekjesboka⁷⁾ på landsmål, som Ole J. Høyem nett hadde gjeve ut. Husby las tu boka, og eg tykte teksta var sers god. Dette var «mat» for meg, og eg kjøpte straks boka for 4 skilling.

Eg hadde evnene meir i fingra enn i heilen eg, og difor var eg meister i slikt som teikning (karakter 1) og i skrivning (karakter 1,5) — der fekk eg betre karakterar enn dei andre. Men når eg på første eksamen fekk 2,5 i reikning, så tykte eg dette var for klent, for rekne kan eg da, trudde eg. Og til avgangseksamen greidde eg meg med dei beste, me var berre 6 som nådde opp i 1,5 i karakter.

Det var rett trøysamt og på seminariet — drygvore med styr og leven og ungdomsgalskap somtid, når vi slepte oss laus. Første kvelden eg var der minnest eg godt. Fjor-elevane var der frammøtt, og me nykommarane var nyfikne sjølsagt for å merke oss korleis seminarlivet tok seg ut. Eg kjem ihau at ein tå fjorkarane, Johansen frå Ørlandet, var ein livadt kar, og som hadde overlag til songmål. Han tok dei andre i «skule», — gjekk framom dei og var «lærar», — og song basen attåt, og rettleidde elevane sine — tukta på dei, når dei for feil. «Kom ei med den a-i-lyden, den er som et æsels skryden!» Å som eg lo — slik trøysemd hadde eg aldri haft.

Me skipa til songlag på skulen. Eg hadde ikkje «skifta mål» retteleg — og eg song alt-stemme eller 2. tenor. Me song 4 stemmig i kyrkja — leidde songen kvar sin gong der 2. året. Så hadde me diskusjonsmøter annankvar laurdagskveld eller så, og ymse emne var sett fram til samtale, — ein gong om folkesong i barneskulen. Da fortalde Ole Nilsen at i Meldal kunde dei ikkje synge fedrelandssongar i skulen.

Andre året mitt på seminariet heldt me 17. mai-lag med eit par glas pons og talar for dagen av dei mest munndugande. Ulstad kom og, og sat og hørde på tale og song. Eg drakk smått av glaset mitt, — ville dryge ut drykken så «gjestebodsgleda» skulle vare lengst mogleg, men eg vart meinsynt⁸⁾ på at dei fleste tømde glaset sitt mest med ein gong.

Me budde 5-6 saman i kvart leserom. Ein tå oss var fyrbøtar kvar si veke. Han måtte både hogge veden og bera inn og elde opp. I 4 sovesalar i andre høgda sov vi i kvar si seng og i eigne sengklede. Klokka 6-7 om morgonen måtte ein av oss, som var ansvarleg for vekkinga, dra i ei stor bjelle, så alle skulle vakne. Klokka halv åtte var det åbit⁹⁾ med ølost og grovbrødsriver, kl. 10 varm graut og mjølk. Som ein ser god og helsesam kostering. Ein økonom syrgde for maten, og ein pedel gjorde reint i romma og vaska klæa våre. Heile opphaldet mitt der dei to åra kosta meg kring 600 kr., så billeg var det au.

Me fekk fara til by'n nokre i følge einkvar gongen på laurdags ettermiddag. Me gjekk da anten om Brattsberg og heimat vel 3 mil, eller 1 mil kvar veg til Heimdal og derifrå med toget.

Eit år hadde me utferd til Selbu. Me starta kl. 6.30 frå seminariet og gjekk oppover til Selbusjøen. Der gjekk me ombord i dampbåten «Telegraf». I Selbu såg me oss om i kyrkja og vart traktert med bl.a. vin hjå handelsmann Birk med familie. Me kom attende til seminariet kl. 8 om kvelden.

Det andre året hadde me skuletur til toppen av Vassfjellet.

Det var kongekroning¹⁰⁾ å sjå i Nidaros med det same me var ferdige med 1. året, og stiftslæarmøte i Klæbu straks etter avgangseksamen i 1874.

Det var all-slag-karar i seminaristflokkene. Sume med framifrå gode evner, andre nøggvorne¹¹⁾ og gjeuge¹²⁾, andre late og tiltakslause. Sume var friske og lettleva, mens andre var daue og seinføre. Når ein fekk premie for onn og framgang, fekk ein annan ingen fagning «på grunn av sin slette Opførsel ved Seminariet!» Det vart fortald om ein seminarist frå Stjørdal som i ein stil skreiv dette: «Ved ein anstalt som denne» — og kritiserte både lærarane og seminariet reint drygvore, utan å nemne namn, sjølvsagt, men det var greit å sjå kven han meinte. Og gaukar som ikkje var myklesame¹³⁾, men tok til gjenmæle mot kven som helst, fanst det au i blandt. Bugge kom ein haustkveld gangande under heggane sin att-med stova og tykte det var einkvan oppi eit tre, og så spur han: «Er her tyve?» — «Nei, her er blot een!» fekk han til svar ovafrå. — Men når Melkild frå Øksndalen lagde i veg med reinhekla øksndalsmål i undervisningstimen, so spurde Hartmann: «Hvor er du fra?» — «Frå Øksndalen», svarta Melkild. Da segjer Hartmann: «Ja, da må du se til å økse-av språket ditt noget da».

Eg tykkjer å sjå at Klæbu seminar heilt frå starten av har hatt ei mengd med dugande lærarar, og som hadde dei evnene som skulde til for å gje oss, som sat under dei- ra kateter, del i kunnskapar dei sat inne med. Og «fagna folk» vart det av denne ungdomsflokken, har eg høyr. Men klassekameratane mine er no (1942-43) «farne or heimen». Berre eg lever att.

ORDFORKLARINGER/OPPLYSNINGER

- 1) Spesidaler/ort/skilling var myntenheten fram til 1875

1 spesidaler = 5 ort á 24 skilling.

1 skilling var ved innvekslingen verdt ca. 6 øre.

- 2) nøggvorne - middelmådige
- 3) Sterkodder - sagnkjempe i oldtida. Det sies at Sterkodders kropp kjempet etter at hodet var hogd av, og at det beit i graset.
- 4) Den første folkehøgskolen i Norge ble åpnet bare noen år før K. Elda var elev ved Klæbu seminar, nemlig på Sagatun ved Hamar i 1864. Folkehøgskolene var påvirket av Grundtvigs ideer om «det levende ord» i motsetning til den døde kunnskapsinnprenting i latinskolene.
- 5) fann-åt - spotta
- 6) dått med meg - beveget, gledelig forbauset
- 7) katekjesbok - katekisme: en kort fremstilling av den kristne tros lære.
- 8) meinsynt - forundra
- 9) åbit - frokost
- 10) Oscar II - svensk/norsk konge fra 1872. Han var konge i Norge til 1905.
- 11) onnug - arbeidssom
- 12) gjeug - ivrig
- 13) myklesam - blyg, beskjeden

VASSFJELLTROLLET

Ole Svaan.

For hundre, ja tusener av år tilbake var Vassfjelltrollet langt mer aggressivt enn det har vært i den senere tid. Ingen nålevende har vel opplevd angrep fra det hold.

Vassfjelltrollet følte seg truet da det begynte å gro opp kirkehus rundt omkring. Klosteret på Steinviksholmen og borgen på Austråt lå så langt borte at de fikk være i fred, ja til og med domkirken i Nidaros var utenfor trollets rekkevidde.

Annerledes var det med kirkene som begynte å reise seg rundt Vassfjellets fot. Kirkene som bygdes i Klæbu.

var særlig utsatt. Dette har vi synlig bevis for ved å studere de store steinene i Moadalen rundt Rasveita. En kan tydelig se merker etter trollets hender, og dette er jo håndfaste bevis. Vassfjelltrollet var tydeligvis ikke særlig treffsikkert, for steinene landet til dels langt fra det egentlige mål.

Begge de to siste kirkene i Klæbu berget. Det gjorde også den gamle kirken ved Bostad, selv om en stein fra Vassfjellet hadde den som adresse. Den traff istedet tårnet på Bratsbergkirka, og sagnet forteller at steinen ble omdannet til nye kirkeklokker der.

BESTEMOR FORTALTE

Ingebjørg Forsberg Edmark

Min bestemor, Ingeborg Renå, var født på Aune 1883 og den eldste i en stor søskenflokk. Hun var så godt som døv siden 40-årsalderen, og det var vel dette som gjorde at hun livet igjennom beholdt den genuine klæbudialekten som i dag dessverre er utdødd. Av samme årsak bevarte hun også hendelser fra før i ferskt mine.

Til tross for harde livsbetingelser, der ulykker, sykdom og død ofte banket på døra, fans det hos henne en ukuelig livsglede og optimisme som bar henne over alle stup. Jeg hørte henne aldri klage eller ha et vondt ord å si om noen. Når hun hadde fått bearbeidet ulike hendelser, fant hun lyse forklaringer til det meste.

I sine fortellinger kom hun stendig tilbake til hendelser «frå nerri bygden.» Det var som om hun hadde lagt igjen sin identitet der, og gjorde i tankene ofte reiser tilbake. Sjøbygda var ved århundreskiftet ikke den samme som i dag. Med huset fullt av barn og forpliktelser var det litt av en oppgave å forlate Bjørkklia om det så bare var for en dag. «Æ ty det lette ti når æ kjæm oppå Ståggån å får sjå ni bygda,» brukte hun si.

I bestemors fortellinger passerte bondens og husmannens strevsomme liv revy: Jo Aungrind som kom til gårds «tile om meinnainn å fekk e fjolomstytj kak» før han gikk ut på låven for å sluggutrøsk. Hans arbeidsdag begynte i grålysningen. I skinnet fra talglys som sattes i veggspinklene, ble kornbandene lagt ut på låvegulvet med aksene i samme retning. Siden hørtes taktfaste dunk av sluggu mot låvegulvet.

Til kvinnens tradisjonelle arbeidsoppgaver hørte bl.a. karding, spinning og veving. Lin avlet og beredde man også selv, mens bomullsgarn til veving av lerret ble kjøpt i byen. Dagligvarer som kaffe, gryn, sukker og salt kjøptes i landhandelen på Halset. Dit hadde man med seg tøyposer til de forskjellige varesorter man trengte.

At barn tidlig skulle lære seg å arbeide, var en selvfølge for alle, og mange var de som allerede i småbarnsåra måtte begynne som gjeter. Det var en lite populær oppgave, da det streifet rovdyr i markene. Barna følte seg utrygge og lengtet hjem. Var ikke buskapen alt for langt borte, hendte det at gjeteren sprang ned til folk flere ganger om dagen og spurte om det ikke snart var kveld. En gang hadde en kall som bodde «innpuinn åsa» fått så mange slike besøk på en og samme dag at tålmodet brast: «Kjæm du att no igjen, — det e da itj meir einn ein langvisartime sea du va her å spol.»

Men livet var ikke bare hverdagsslit. Når lørdagen kom, ville ungdommene ut å more seg. På Aune var det

mange døtre. Når de skulle gjøre seg fine på håret, ble det først kammet slett og satt opp i en topp i nakken. For å holde det på plass tok man en bit toppsukker i munnen. Siden fuktet man fingertuppene med salvien og strøk over håret. — Det var en stendig strid mellom jentene om hvem som skulle få overta stoppnåla når den var utslitt i nåløyet. Den som avgikk med seieren, duppet tjukken den av nåla ned i rød flaskelakk og fikk dermed et fint smykke til å sette i hårtoppen eller kjolen.

En noe senere hendelse, men som bestemor ofte kom tilbake til, var en gang Einar Holthe drev gjøn med Jens Halset. Jens, den evige ungdikaren som forøvrig var utstyrt med store barter, hadde for vane å sove middag på kjøkkengulvet. Dette likte ikke tausene på Halset. De mente at Jens sov med ett øye ad gangen og lå og smugkikte på dem nedifra gulvet. Men Jens var sta og ga seg ikke: «Æ ha kvilt nerri gølve i eininjenn,» sa han og fortsatte med det. — Einar hadde blitt utrustet med en fantasi langt utover det vanlige når det gjaldt å finne på skøyerstreker. I følge bestemor kunne ingen føle seg trygg når han var til stede. En dag da Jens, antagelig ved et mistak, hade sovnet på kjøkkengulvet, sto Einar parat med en flaske parfyme og dryppet noen dråper i bartene på Jens. Da Jens våknet kunne gårdsfolket se ham gå fra det ene til det andre, luktende og undrende: «Kjære..... kerr det e som lukte så åvelag godt....?»

Var Gustav Vasa klæbygg...?

Edvarda Aungrind — eller «a Varrda Griinj» som hun i daglig tale hette, sto høyt i akt og ære hos bestemor. Vardda var et fint og nøysomt menneske hvis liv var fylt av hårdt arbeid for en stor barneflokk.

Da bestemor en gang gikk for å besøke Vardda, bar det seg ikke bedre enn at de minste barna var alene hjemme. Ingen svarte da hun banket på, men ettersom døra sto på gløtt, steg bestemor inn. — Kjøkkenet var tomt så nær som ei vogge med et spedbarn i. Etter ei stund oppdaget hun bena på et barn under ei seng. Bestemor bøyd seg ned og dro fram en forskrekket guttunge på 5-6 år. Det var en svært avmålt «herre» som det ikke gikk å få et ord av. Til sist pekte bestemor på barnet i vogga og spurte: «Kerr'n hette dinn der da?» — «Gu... Gu... Gustav Vasa,» ble svaret.

Mon tro om den gode Gustav Aungrind noensinne har hatt klart for seg at han ved sped alder ble utropt til konge av Sverige...?

LITT OM BIDRAGSYTERNE

Ole Svaan, f. 8.4.1924 i Klæbu. Jordstyretekniker og gårdbruker. Formann i bygdeboknemnda og i museumsstyret.

Per Ulseth, f. 1922 i Klæbu. Ansatt som sjåfør for Statens Vegvesen siden 1956.

Ingebjørg Forsberg Edmark, f. Gjølgali, f. 8.2.1932 i Klæbu. Dro til Sverige i 1949. Har svensk folkehøgskole, artium og sosionomeksamen. Arbeider innen sosialomsorgen. Fritidsinteresser er kulturhistorie og teater. Skriver litt.

Bjørn Hukkelås, f. 1930 i Hegra. U.inspektør ved Huseby skole fra 1976. Vokste opp i Klæbu, og bor fortsatt her.

Eva Haftorn f. Hamborgstrøm, f. 25/3 1928 i Drammen. Bosatt i Målsjøstua, Klæbu siden 1960.

Ole Lettingvold, f. 6/6 1909 i Klæbu. Gårdbruker. Pensjonist.

Simon Tanemsmo, f. på Målsjø gård 20/3 1909. Kom til Kleiva som 3-åring. Gikk Forset skole hos lærer Karl Ulstad. Drev i ungdommen gårds- og skogsarbeid. Begynte som bygningsnekker alt før krigen, og har aldri angret sitt yrkesvalg.

Ingar Kaldal, f. 1955 på Namdals-eid. Historieforsker. Bosatt i Klæbu.

Kalle Sognes, f. 1945 i Bergen. Magistergrad i nordisk arkeologi i 1973. Har siden 1976 vært konservator og førstekonservator ved Universitetet i Trondheim, Museet.

Stein Tranvik, f. 1954 i Meldal. Arbeider ved Oceanor i Trondheim som økonomisekretær.

Unni Woldvik, f. Høiås, f. 10.10.56 i Klæbu og bosatt her. Har tegning og maling som hobby.

Martha Skjenald f. Berg, 6/11 1909 i Klæbu. Husmor på Myrtun, Hyttfossen. Arbeidet i flere år på Hallsetheimen.

Hege Sandring f. 13.12.52 i Vinje i Telemark. Slektsgransker.

Vegen over Ståggån har gamle tradisjoner. Der gikk de tunge hestelass med kvernsteiner fra Selbu og trematerialer fra sagbruk ved Selbusjøen.

Gamlevegen hadde status som fylkesveg fram til 1955. I 1962 ble vegen nedlagt, og alt vedlikehold av den tok dermed slutt. Fra da av ble den bare benyttet som skogs- og turveg.

Men nå kan bygda glede seg, for ny veg er anlagt over Ståggån. Tirsdag 9. september overvar ca. 50 mennesker selve åpningen som fant sted på vegens høyeste punkt. Forgrunnsfigurer i den forbindelse var ordfører Ivar

Myhre, som klypte snora, og herredsskogmester Kjell Nygaard, som nå ble takket fordi han under anleggsperioden hadde vært en iherdig byggeleder.

Nå er det atter stor trafikk over Ståggån. Beboerne i Sjøbygda kan adskillig raskere nå både Klæbu sentrum og byen. Om ikke lenge vil nok også bussene i tillegg til privatbilene prege trafikken på nyvegen.

At vegen fra kommunesenteret til Sjøbygda er blitt ca. 1 mil kortere, vil nok øke interessen for boligbygging ved Selbusjøen, og samtidig gjøre både den og områdene rundt Gjenvollhytta mer populære som utfartsterrang.